

European
Commission

EU Network of
Independent Experts
on Social Inclusion

Ocena izvajanja priporočil Evropske
komisije glede **aktivnega
vključevanja**

Študija nacionalnih politik

Slovenija

Social Europe

This publication has been prepared for the European Commission by

© Cover illustration: European Union

Neither the European Commission nor any person acting on behalf of the Commission may be held responsible for use of any information contained in this publication.

The opinions expressed are those of the author(s) only and should not be considered as representative of the European Commission's or Member State's official position.

Further information on the Network of independent experts is available at: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1023&langId=en>

The original language of this report is English.

© European Union, 2013
Reproduction is authorised provided the source is acknowledged.

Ocena izvajanja priporočil Evropske komisije
glede **aktivnega vključevanja**

Študija nacionalnih politik

NADA STROPNIK
INŠTITUT ZA EKONOMSKA RAZISKOVANJA, LJUBLJANA

SLOVENIJA

Vsebina

Povzetek.....	7
1. Integrirane in celovite strategije	9
1.1 Celovito oblikovanje politik.....	9
1.2 Povezano izvajanje	10
1.3 Vertikalno politično usklajevanje.....	10
1.4 Aktivno sodelovanje relevantnih akterjev	10
2. Učinek in stroškovna učinkovitost ukrepov, vpeljanih ali načrtovanih na treh področjih	12
2.1 Ustrezna denarna podpora	12
2.1.1 Minimalni dohodek in drugi socialni transferji posameznikom in družinam, ki ne temeljijo na plačanih prispevkih	12
2.1.2 Spodbude za delo	15
2.2 Vključujoči trgi dela	17
2.2.1 Vlaganje v človeški vir	18
2.2.2 Aktivna politika in preventivni ukrepi na trgu dela	18
2.2.3 Spodbude za delo in dejavniki z nasprotnim učinkom, ki izvirajo iz davčnega sistema in sistema socialnih prejemkov	22
2.2.4 Podpora socialni ekonomiji	22
2.2.5 Prizadevanja, da bi se povečala dostopnost zaposlitev	23
2.2.6 Prizadevanja, da bi rešili problem segmentacije trga dela	24
2.3 Dostop do kakovostnih storitev.....	25
2.3.1 Socialnovarstvene storitve	25
2.3.2 Storitve na področju zaposlovanja in usposabljanja	25
2.3.3 Stanovanjska podpora in socialna stanovanja	26
2.3.4 Predšolska vzgoja	27
2.3.5 Storitve dolgotrajne oskrbe	27
2.3.6 Zdravstvene storitve	28
3. Finančni viri	29
3.1 Viri na državni ravni	29
3.2 Občinski viri	30
3.3 Uporaba strukturni virov EU	30
4. Spremljanje in evalvacija.....	31
4.1 Socialni eksperimenti/inovacije.....	31
4.2 Evalvacija ukrepov aktivnega vključevanja	32

5. Priporočila	33
Literatura in viri	34
Priloga 1: Zbirne tabele	42
Priloga 2: Ekvivalenčna lestvica, denarna socialna pomoč, Slovenija, od 1. januarja 2012.....	43

Povzetek

Pričakuje se, da se bosta primernost in stroškovna učinkovitost socialnih transferjev po uvedbi nove zakonodaje, ki ureja uveljavljanje pravic iz javnih sredstev, v letu 2012 zvišali, in sicer zaradi boljšega ciljanja transferjev kot posledice usklajenih definicij družine in dohodka. Stroškovna učinkovitost se bo dosegala tudi posredno skozi spodbujanje delovne aktivnosti (dodatne uteži v ekvivalenčni lestvici za določanje višine minimalnega dohodka in neupoštevanje dela dohodka iz dela pri ugotavljanju upravičenosti do socialnih prejemkov). Precejšnje zvišanje minimalnega dohodka v letu 2012 ni rešilo problema neustrezne višine, saj je ta ostala pod pragom tveganja revščine. Spodbude za delo v sistemu socialnih prejemkov izhajajo iz večje preglednosti in pogojev za upravičenost, dodatka za aktivnost v minimalnem dohodku in neupoštevanja dela dohodka iz dela pri ugotavljanju upravičenosti do socialnih prejemkov. Glede na to, da podatkovne baze, ki so bile na voljo, niso omogočale ustrezne predhodne ocene učinkov nove ureditve pravic iz javnih sredstev, uveljavljene januarja 2012, in ker so junija 2012 začeli veljati prvi resni varčevalni ukrepi, je potrebno stalno in podrobno ocenjevanje socialnih posledic.

Slovenski trg dela je tog in segmentiran. Ureditev, sprejeta v zadnjih letih, je prispevala k večji dohodkovni varnosti, ne pa tudi k višji prožnosti trga dela. Sindikati niso pripravljene resno razpravljati o predlogu sprememb Zakona o delovnih razmerjih. Na referendumih v letu 2011 so dosegli zavrnitev že sprejetih pomembnih reform trga dela in pokojninske reforme. Socialni partnerji bi morali pospešiti pogajanja o spremembah Zakona o delovnih razmerjih, da bi se začeli odpravljati vzroki za veliko segmentacijo trga dela.

V letih 2009 in 2010 se je poslabšanje razmer na trgu dela zaradi ekonomske in finančne krize blažilo z vladnimi interventnimi ukrepi za ohranjanje delovnih mest in občutnim zvišanjem dometa aktivne politike zaposlovanja (APZ). Toda v letu 2011 sta bili tako obseg kot učinek programov APZ manjša kot v letu 2010. V letih 2009 in 2010 se je APZ precej okrepila, tako glede porabljenih sredstev kot glede vsebine iz raznolikosti programov ter števila vključenih oseb. Kljub temu ostaja stopnja vključenosti v programe APZ nizka za težje zaposljive skupine (zlasti starejše in nižje izobražene osebe) in jo bo treba zvišati. Tretji steber v konceptu prožnosti (aktivna politika zaposlovanja in vseživljenjsko učenje) še ne daje zadovoljivih rezultatov. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (ZRSZ) ni zadosti učinkovit. Na podlagi potekajoče evalvacije ZRSZ se bo zavod moderniziral z namenom izboljšanja rezultatov na področju zgodnjega odkrivanja ovir za zaposlovanje in boljšega ujemanja ponudbe in povpraševanja na trgu dela. Vseživljenjsko karierno orientacijo je treba nadalje razvijati, da bi se v prihodnje zmanjšalo neskladje med znanjem in veščinami na eni strani ter potrebami na drugi. V nasprotnem se bo velika potreba po drugih ukrepih APZ nadaljevala tudi v pogojih pomanjkanja delovne sile, s čimer se bo Slovenija zaradi svojega demografskega razvoja soočila v približno desetih letih.

V Sloveniji so še zlasti nerazvite storitve dolgotrajne oskrbe, hkrati pa je očitno, da bo staranje prebivalstva v bližnji prihodnosti močno povečalo povpraševanje. Nujno potrebno je sprejeti ustrezno zakonodajo, da se bo zagotovilo zadosti cenovno dostopnih storitev ob finančni vzdržnosti sistema. Treba je povečati zmogljivosti za dolgotrajno oskrbo, da se bo zadovoljilo naraščajoče povpraševanje, ob tem pa je treba razviti različne storitve glede na različne potrebe.

1. Integrirane in celovite strategije

1.1 Celovito oblikovanje politik

Osnovna usmeritev je bila – in vlada je storila ustrezne korake – da bi se celovito oblikovalo politiko, ki vključuje vsa tri področja strategije aktivnega vključevanja, in upoštevalo njihov skupni učinek na socialno in ekonomsko vključenost prikrajšanih ljudi kot tudi možne medsebojne povezave, vključno sinergijo in kompromise. Kljub temu danes lahko govorimo o celovito oblikovani politiki le, če poleg veljavne zakonodaje¹ upoštevamo tudi nove ali spremenjene zakone, ki so bili najprej sprejeti, nato pa zavrženi na referendumih² v letu 2011, in tiste pomembne zakone, ki so bili spisani pred nekaj leti, a niso bili nikoli dani v obravnavo.³

Cilj sprememb socialne zakonodaje je bil zagotoviti ustrezno denarno podporo, ki bi hkrati tudi spodbujala in priznavala delovno aktivnost. V novi zakonodaji na področju socialnih prejemkov v Sloveniji ni kompromisa med učinkovitostjo in uspešnostjo, razen v primerih, ko se eksplicitno želi preprečiti neupravičeno kopičenje socialnih prejemkov ali upravičenost oseb s prihranki ali premoženjem, ki jih/ga je možno uporabiti/aktivirati v času, ko ima takšna oseba nezadostne tekoče dohodke.

Namen nove oziroma spremenjene zakonodaje na področju trga dela je bil olajšati sklepanje pogodb o delu in zmanjšati obseg prekarnih oblik zaposlitev, ki predstavljajo nelojalno konkurenco rednim zaposlitvam. Pokojninska reforma je imela podaljšanje delovne dobe med svojimi pomembnejšimi cilji.

Aktivna politika zaposlovanja (APZ) je delno neustrezna in nezadostna. Institucionalne spremembe obsegajo nadaljnjo modernizacijo Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje, katere cilj je zgodnje odkrivanje ovir za zaposlovanje in boljše ujemanje ponudbe in povpraševanja na trgu dela (VRS 2011a). Eden od ciljev Zakona o urejanju trga dela (2010), ki se je začel izvajati v začetku leta 2011, je povečati uspešnost Zavoda za zaposlovanje, vključno njegovo delo z najbolj ranljivimi socialnimi skupinami brezposelnih.

Z namenom, da bi zmanjšali tveganja revščine, predvideva predlog Nacionalnega programa socialnega varstva za obdobje 2011-2020 (2011)⁴ »spodbujanje prejemnikov denarne socialne pomoči k vključevanju v programe aktivne politike zaposlovanja (APZ) in programe psihosocialne rehabilitacije« (STA 2011c). Tudi sprejem Zakona o socialnem podjetništvu (2011) in ustanovitev socialnih podjetij prispevata k socialnemu vključevanju neaktivnih oseb.

Kakovostne socialne storitve so prebivalcem Slovenije na splošno dostopne. Predlog Zakona o socialnovarstveni dejavnosti (2010) je imel namen zagotoviti tako dostopnost kot učinkovito in kvalitetno nudenje različnih oblik podpore posameznikom, družinam in rizičnim skupinam prebivalstva. Nov sistem naj bi v največji možni meri upošteval potrebe ljudi in se nanje odzival ustrezno in hitro. Omogočal naj bi tudi aktivno sodelovanje ljudi. Povečala naj bi se različnost storitev in ponudnikov (MDDSZ 2010c). Predlog zakona je bil umaknjen iz javne razprave.

1 Nova zakonodaja obsega Zakon o minimalni plači (2010), Zakon o socialnih prejemkih (2010), Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (2010), Zakon o urejanju trga dela (2010) in Zakon o socialnem podjetništvu (2011).

2 Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (2010), Zakon o malem delu (2011) in Zakon o preprečevanju dela in zaposlovanja na črno (2011).

3 Predlog sprememb Zakona o delovnih razmerjih, Predlog Zakona o socialnovarstveni dejavnosti (2010) in Predlog Zakona o dolgotrajni oskrbi in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo (MDDSZ 2010a).

4 Predlog je bil julija 2011 dan v javno razpravo, ki je trajala do 7. septembra 2011.

1.2 Povezano izvajanje

Na žalost, v zadnjih letih ni bilo možno povezati aktivnosti na vseh treh področjih strategije aktivnega vključevanja. Vzrok za to je bila predvsem referendumsko zavrnitev nekaterih pomembnih in dobro pripravljenih zakonov (pokojninske reforme in zakonodaje na področju trga dela) v letu 2011, kar je bilo posledica kratkoročnih interesov slovenskih sindikatov in političnega rivalstva.⁵ Iz istih razlogov je bilo preloženo sprejemanje nekaj zakonov.

Zakonodaja na področju zagotavljanja zadostnih sredstev je bila uveljavljena s 1. januarjem 2012. Spremenjena oziroma nova zakonodaja na področju trga dela še mora biti sprejeta, kar velja tudi za zakonodajo na področju socialnovarstvenih storitev. Sodelovanje med centri za socialno delo in Zavodom za zaposlovanje se je precej razvilo z namenom boljšega ciljanja denarne socialne pomoči in denarnega nadomestila ter vključevanja brezposelnih v programe aktivne politike zaposlovanja, torej podpiranja njihovega (ponovnega) vključevanja na trg dela. Aktivna politika zaposlovanja kot tudi učinkovitost Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje se stalno izboljšujeta. V kvantitativnem smislu pa je APZ zaradi ekonomske krize šibkejša. Ob uspešni APZ ostajajo ranljive skupine brezposelne do (večinoma predčasne) upokojitve.

1.3 Vertikalno politično usklajevanje

Dokler je uspešno, vertikalno politično usklajevanje ni predmet razprave. Drugače pa je v primerih, ko politika, sprejeta na državni ravni, ne upošteva v celoti časa, denarnih sredstev in drugih virov, potrebnih za uvedbo neke politike na lokalni ravni.

Kot primer navajamo spremembo Zakona o vrtcih (2008), s katero se je vpeljalo brezplačno predšolsko vzgojo za drugega in vsakega nadaljnjega otroka iz iste družine, če je v vrtec hkrati vključen več kakor en otrok iz družine. Stroške programov za te otroke se financira iz državnega proračuna. Vendar Zakon o vrtcih (1996: 10. člen) določa, da morajo biti storitve predšolske vzgoje dostopne vsem otrokom, in nalaga občinam, da zagotovijo dodatna prosta mesta v javnem vrtcu ali razpišejo koncesijo, če starši izrazijo interes za vključitev v vrtec tolikšnega dodatnega števila otrok, da bi se v skladu s standardi in normativi oblikoval en oddelek. Po uveljavitvi navedenega določila Zakona o vrtcih jeseni 2008 povpraševanje pomembno presega število mest v vrtcih, saj občine niso imele na voljo zadosti časa za ustrezno povečanje zmogljivosti. Namreč, do leta 2008 je bilo povpraševanje po mestih v vrtcih skoraj povsem zadovoljeno. Na ponovni znatni presežek povpraševanja je poleg brezplačnih programov vplivalo tudi višje število rojstev v letih 2008 in 2009 (za 10% višje kot v letu 2007) (SURS). Številne slovenske občine še vedno ne morejo zadovoljiti povpraševanja, tudi zaradi nadaljnjega povečanja števila rojstev v letu 2010.

1.4 Aktivno sodelovanje relevantnih akterjev

Socialni partnerji so aktivno vključeni v razvoj, uvedbo in evalvacijo strategij, v prvi vrsti skozi Ekonomski in socialni svet Republike Slovenije. Ta Svet je bil ustanovljen predvsem zato, da bi se ukvarjal z vprašanji, povezanimi s socialnim sporazumevanjem in plačno politiko, socialno politiko, problematiko zaposlovanja in delovnih pogojev, kolektivnim dogovarjanjem, cenami in davki, ekonomskim sistemom in ekonomsko politiko. Socialni sporazum za obdobje 2007-2009 je določal, da si bodo podpisniki »prizadevali, da bodo vse ključne odločitve pristojnih institucij na ekonomskem in socialnem področju rezultat usklajevanja interesov socialnih

⁵ To je imelo za posledico resno politično krizo, blokado vseh vladnih pobud in predčasne parlamentarne volitve. Približno leto dni je minilo brez kakršnegakoli koraka naprej.

partnerjev in vlade. (...) Za doseganje najvišjega možnega soglasja bo vlada zakone, katerih vsebina neposredno posega v delovno področje delodajalcev in sindikatov, sprejemala in v državnem zboru uveljavljala po predhodnem usklajevanju s slednjimi."

Delodajalce najbolj zanima ureditev trga dela; dolge odpovedne roke in visoke odpravnine, na primer, vidijo kot resne ovire za sklepanje pogodb o zaposlitvi za nedoločen čas. Zaskrbljeni so bili zaradi visokega dviga minimalne plače v letu 2010 in podpirali so Zakon o malem delu (2011). Delodajalci tudi sodelujejo v programih aktivne politike zaposlovanja.

Tekom socialnega dogovarjanja so, na eni strani, sindikati januarja 2010 podprli dvig minimalne plače brez spremljajočih ukrepov, v okviru socialnega sporazumevanja v istem letu pa so zavračali (in še vedno zavračajo) razpravo o drugih spremembah na trgu dela. Na drugi strani pa so predstavniki delodajalcev trdili, da je začetek dialoga o drugih spremembah na trgu dela predpogoj za dvig minimalne plače. Vlada je dala jasno vedeti, da bi ji bilo ljubše, če bi socialni partnerji dosegli soglasje glede sprememb na trgu dela. Če pa bi se pokazalo pomanjkanje pripravljenosti za dialog, je poudarila, da bo sama prevzela odgovornost in predlagala spremembe, za katere meni, da so ključne za končanje krize in zagotavljanje dolgoročnega razvoja (VRS 2010). Tako se je zgodilo, da je bil Zakon o minimalni plači sprejet, sindikati pa niso bili pripravljene resno razpravljati o predlogu sprememb Zakona o delovnih razmerjih, in ta še vedno ni bil dan v parlamentarni postopek. Sindikati so tudi zahtevali referendum, na katerih sta bila zavrnjena Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (2010) in Zakon o malem delu (2011). Čeprav so podpirali bolj strogo sankcioniranje sive ekonomije, so hkrati imeli nekaj zadržkov glede Zakona o preprečevanju dela in zaposlovanja na črno (2011), kar je prispevalo k zavrnitvi tudi tega zakona na referendumu (STA 2011b). Vse to ocenjujemo kot negativno vlogo sindikatov, ki so jih vodili kratkoročni interesi, zanemarili pa so možne srednjeročne in dolgoročne pozitivne posledice teh zakonov za zaposlovanje in zaposlene.

V letu 2010 so sindikati začeli opozarjati na problematiko delovnih in življenjskih pogojev tujih delavcev, kar je imelo nekaj pozitivnih posledic za te delavce.

Pred predložitvijo Nacionalnega reformnega programa (NRP) 2012-2013 (VRS 2012a) nova vlada ni imela dovolj časa, da bi podrobno razpravljala o predlaganih ukrepih in se o njih pogajala s socialnimi partnerji – tudi ne s sindikati, ki praviloma ugovarjajo kakršnekoli znižanju proračunskih postavk, ki pomeni zmanjšanje doseženih delavskih pravic in socialnih prejemkov katerekoli vrste. Tudi največja opozicijska stranka in nekateri drugi relevantni deležniki se niso strinjali z večino varčevalnih ukrepov, ki naj bi jih sprejeli v okviru fiskalne konsolidacije. Po besedah glavnega tajnika Sindikata vzgoje, izobraževanja, znanosti in kulture (SVIZ), je vlada na seji Ekonomskega in socialnega sveta sindikate samo obvestila o vsebini osnutka NRP 2012-2013, medtem ko bi bilo potrebno sodelovanje sindikatov v procesu nastajanja le-tega (Rebernik 2012). Živahna in ostra razprava, v kateri so sodelovali politične stranke, sindikati, združenja delodajalcev, nevladne organizacije, strokovnjaki in splošna javnost, se je nadaljevala - tokrat o Zakonu o uravnoteženju javnih financ (2012), ki je vpeljal prve resne varčevalne ukrepe, večinoma v letih 2012-2014. Sindikati so odločno branili delavske pravice in so bili v pogajanjih z vlado precej uspešni.

Centri za socialno delo so bili kot izvajalci storitev od samega začetka vključeni v proces spreminjanja ureditve socialnih transferjev. Bili so organizirani seminarji in tečaji usposabljanja, da bi se zaposlene na centrih pripravilo na praktične posledice za njihovo delo. Osebe, prizadete z revščino in socialno izključenostjo – zlasti prejemniki socialnih transferjev – so bili pogosto in na številne načine obveščene o spremembi ureditve prejemkov iz javnih sredstev.

Centri za socialno delo so opozorili na probleme, ki bi lahko nastali, če bi z izvajanjem nove ureditve socialnih prejemkov,⁶ sprejete julija leta 2010, začeli, še preden bi bili nanj povsem pripravljeni. Uveljavljanje zakonov je bilo preloženo z junija/septembra leta 2011 na 1. januar leta 2012, ker nekatere podatkovne baze niso bile na voljo pred koncem leta 2011. V januarju leta 2012 so se Centri za socialno delo soočili z ogromnim obsegom dela. To je povzročilo organizacijske težave in potrebo po dodatnem osebju. Poleg tega informacijski sistem ni deloval brezhibno (Planet Siol.net 2012). Nadaljnjo oviro je predstavljala nerazpoložljivost podatkov o dohodnini. Polovica davkoplačevalcev je te odločbe prejela šele konec maja (Repovž 2012). Zato so centri za socialno delo izplačevali akontacije na podlagi višine socialnih in družinskih prejemkov v letu 2011. To je imelo za posledico preplačila (v glavnem otroških dodatkov), ki jih bodo prejemniki morali vrniti. Tistim z najnižjimi dohodki je bil dovoljen odlog vračila preveč prejetih transferjev ali/in obročno odplačevanje. To so predvsem prejemniki denarne socialne pomoči in tisti, ki morajo vrniti razliko za večje število mesecev (Repovž 2012).

2. Učinek in stroškovna učinkovitost ukrepov, vpeljanih ali načrtovanih na treh področjih

Učinkovito ciljanje in razmeroma visoka raven prejemkov, s katerimi se v Sloveniji prerazporeja dohodek, pomembno zmanjšujeta revščino in dohodkovno neenakost (Stropnik 2010). Sistema socialne zaščite in javnih storitev pozitivno prispevata k sedanji ravni blaginje, toda hkrati sta - v pogojih zaostrenega ekonomskega položaja, pomembnega poslabšanja fiskalnega položaja, pričakovanih demografskih sprememb in zato, ker v času te krize še niso bile predmet resnega prilagajanja - vse bolj finančno nevdružna, celo na kratek rok (UMAR 2012).

2.1 Ustrezna denarna podpora

2.1.1 Minimalni dohodek in drugi socialni transferji posameznikom in družinam, ki ne temeljijo na plačanih prispevkih

Spremembe Zakona o socialnem varstvu (1992) so leta 2002 vpeljale koncept minimalnega dohodka in ekvivalenčno lestvico kot podlago za denarno socialno pomoč. Prvi koraki k spremembi sistema socialne zaščite so bili narejeni leta 2005, toda - kljub bolj ali manj stalnim aktivnostim ter zaradi zapletenosti in pomena zadeve - je bila zakonodaja sprejeta šele julija 2010 in uveljavljena s 1. januarjem 2012 (vzrok za odlog je bila nerazpoložljivost nekaterih podatkovnih baz). Nova ureditev je vpeljala bistvene spremembe v socialnih prejemkih, ki ne temeljijo na plačanih prispevkih in so odvisni od dohodkovnega položaja.

Do takrat je bilo v Sloveniji možno kopičiti socialne prejemke in prejemati višje socialne prejemke ob določenem vrstnem redu uveljavljanja le-teh, saj so se pogoji za upravičenost razlikovali od prejemka do prejemka. Nekaterih socialnih prejemkov se namreč ni štelo v dohodek, ko se je odločalo o upravičenosti do drugih socialnih prejemkov, ki so odvisni od višine dohodka. Posledično so nekateri prejemali večje število različnih socialnih prejemkov in/ali višje zneske teh prejemkov. Potrebne spremembe je vpeljal Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (2010), katerega pomembna cilja sta bila bolj učinkovito upravljanje in uporaba javnih sredstev skozi boljše ureditev socialnih in družinskih prejemkov in uvedba poenostavljenega sistema socialnih transferjev (zagotovitev enotne vstopne točke v sistem socialnih pomoči), preglednega ter bolj pravičnega in ciljanega sistema socialnih transferjev (upoštevanje dohodkov in premoženja). Zakon je vpeljal enotne definicije in postopke za dodelitev

⁶ Zakon o socialno varstvenih prejemkih (2010) in Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (2010).

socialnih prejemkov ter pravila, s katerimi se preprečujeta tako kopičenje kot izključenost iz prejemanja socialnih prejemkov. Podatki o družinah in njihovem dohodku se zbirajo iz različnih registrov, kar naj bi zmanjšalo zlorabe in administrativno breme. Določen je vrstni red uveljavljana denarnih prejemkov: najprej otroški dodatek, nato pa denarna socialna pomoč, varstveni dodatek in republiška štipendija. Že odobreni socialni prejemki se štejejo v družinski dohodek, ko se odloča o upravičenosti in višini naslednjega prejemka. Na ta način se preprečuje neupravičeno kopičenje socialnih prejemkov.

Zakon o socialno varstvenih prejemkih (2010) je vpeljal višji znesek minimalnega dohodka in novo ekvivalenčno lestvico, ki vključuje spodbudo za delo (glej prilogo 2). Prejšnji znesek osnovnega minimalnega dohodka je bil 230,61 EUR mesečno, medtem ko je nov 288,81 EUR (torej približno 25% višji). Tudi nov znesek je še vedno pod pragom tveganja revščine. Zakon o dodatnih interventnih ukrepih za leto 2012 (2011) je znižal znesek, določen v Zakonu o socialno varstvenih prejemkih (2010), z 288,81 EUR na 260,00 EUR v letu 2012. Tako osnovni minimalni dohodek dosega približno 44% praga tveganja revščine v letu 2010, kar je razmeroma nizko in le malo boljše od prejšnjih nekaj manj kot 40%. Vendar minimalni dohodek za upravičenca, ki dela več kot 128 ur na mesec, znaša okrog 69% praga tveganja revščine. Minimalni dohodek za dve odrasli osebi, ki delata več kot 128 ur na mesec, in dva otroka, mlajša od 14 let, znaša 81% praga tveganja revščine za takšno družino. Zakon o uravnoteženju javnih financ (2012) je ohranil znesek osnovnega minimalnega dohodka v višini 260,00 EUR do konca leta 2014.

Do konca leta 2011 je bila utež za samsko osebo ali prvo odraslo osebo v družini 1, za nadaljnje odrasle osebe 0,7 in 0,3 za vsakega otroka, mlajšega od 18 let, ali starejšega otroka (do 26. leta starosti), ki se redno šola. Veljala je tudi dodatna utež 0,3 za enostarševske družine. Po novem se uteži razlikujejo za prvega in nadaljnje otroke, velja pa tudi dodatna utež 0,19 za srednješolske otroke, da bi se nadomestili stroški v zvezi z izobraževanjem (ker ti otroci niso več upravičeni do republiške štipendije). Nov zakon opredeljuje različne uteži za 13 tipov družinskih članov (glej prilogo 2).

Pričakovalo se je, da se bosta število upravičencev in povprečni znesek denarne socialne pomoči precej zvišala, celo podvojila (Predlog Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev 2010). Toda, presenetljivo, neformalna informacija⁷ z Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve je, da se je zgodilo prav nasprotno. Za to vidimo nekaj vzrokov.

- Nov računalniški postopek, ki ga uporabljajo centri za socialno delo, in tehnične težave s podatkovnimi bazami⁸ so v začetku leta 2012 povzročili večmesečne zamude pri odločanju o socialnih prejemkih.
- Nekaterе družine niso več upravičene do denarne socialne pomoči, potem ko se njihovim dohodkom prištejejo otroški dodatki – in otroški dodatki za srednješolske otroke, mlajše od 18 let, so od januarja 2012 precej višji, ker ti otroci niso več upravičeni do republiške štipendije).
- Sedaj se dosledno upošteva premoženje (prihranki in nepremičnine), tako da manj oseb izpolnjuje pogoje za upravičenost.⁹

⁷ Na žalost so podatki za november 2011 zadnji, ki so na voljo.

⁸ Informacijski sistem, ki povezuje 37 podatkovnih baz in 22 ustanov, ni bil preverjen v zadostni meri in pravočasno.

⁹ Potem ko mu je bil omogočen dostop do podatkov o vezanih vlogah, je, na primer, en center za socialno delo ugotovil, da ima romska družina (prejemnica denarne socialne pomoči) v banki vezana sredstva v višini enega milijona evrov (Kržič 2012: 15).

- Pokazalo se je, da je ravnanje ljudi v veliki meri pod vplivom dejstva, da si bo država po njihovi smrti poplačala znesek izplačane denarne socialne pomoči iz njihove zapuščine. V preteklosti se to ni dosledno izvajalo, kaže pa, da se od leta 2012 bo.
- Po 12 mesecih prejemanja denarne socialne pomoči je upravičencu, ki je lastnik nepremičnine, prepovedano odtujiti ali obremeniti to nepremičnino, saj si ima Republika Slovenija pravico povrniti izplačano denarno socialno pomoč.¹⁰
- Otroci imajo zakonsko dolžnost preživljati svoje starše, če ti nimajo dovolj sredstev za življenje in si jih ne morejo pridobiti. To pomeni, da so starši lahko upravičeni do denarne socialne pomoči šele po tem, ko njihovi otroci dokažejo, da niso zmožni prispevati k njihovem preživljanju – kar je lahko resna ovira za nekatere ljudi, ki so potrebni pomoči (Stropnik 2011: 3), še zlasti sedaj, ko se dosledno upošteva prihranke in nepremičnine. Starejši ljudje morda ne želijo svojih otrok izpostavljati razgrnitvi svojega ekonomskega položaja.

Z letom 2012 je varstveni dodatek (ki ga je urejal Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju)¹¹ spremenjen v socialnovarstveni prejemek,¹² ki ga ureja Zakon o socialno varstvenih prejemkih iz leta 2010. V letu 2011 je bilo približno 50 tisoč prejemnikov varstvenega dodatka. Po neformalni informaciji z Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve se je v zadnjih dveh mesecih leta 2011 denarnemu dodatku odpovedalo okrog 12 tisoč prejemnikov, predvidoma zato da ne bi prikrajšali svojih otrok, saj ti ne bi dedovali celotne nepremičnine oz. zapuščine. Upoštevati je treba tudi to, da določen delež prejšnjih upravičencev zaradi novih pravil glede dohodka in še zlasti premoženja ne bi več bil upravičen.

Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (2010) je vpeljal dohodek na družinskega člana namesto statusa prejemnika denarne socialne pomoči kot merilo za višino republiške štipendije in subvencije šolske prehrane.

Zakon o interventnih ukrepih zaradi ekonomske krize, sprejet decembra 2009, je začasno omejil rast izdatkov iz državnega proračuna, občinskih proračunov, Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje in Zavoda za zdravstveno zavarovanje. To se je doseglo z nižjim usklajevanjem transferjev posameznikom in gospodinjstvom, pokojnin in drugih nadomestil ter prejemkov. Transferji posameznikom in gospodinjstvom so se v letu 2010 usklajevali le za polovico rasti cen življenjskih potrebščin. Pokojnine in drugi prejemki na podlagi Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju so se valorizirali za polovico dosežene rasti povprečne plače (ne pa za celotno rast), s tem da celotno povečanje ni smelo biti višje od polovice ocenjene rasti povprečne plače v letu 2010, ki jo je vlada upoštevala kot osnovo za pripravo državnega proračuna. Naslednji Zakon o interventnih ukrepih (2010) ni dovoljeval usklajevanja socialnih transferjev in prejemkov na podlagi Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju v letu 2011, če rast življenjskih stroškov ne bi preseгла 2% (in dejansko ni). Zakon o dodatnih interventnih ukrepih za leto 2012 (2011) ni dovoljeval usklajevanj do konca junija 2012. Zakon o uravnoteženju javnih financ (2012) je to podaljšal do konca leta 2012 za prejemke, ki jih ureja Zakon o

¹⁰ To določilo je bilo prvič uveljavljeno leta 2010, kar je sprožilo javno in strokovno razpravo o tem, ali je socialna pomoč pravica ali posojilo.

¹¹ Ta varstveni dodatek so prejeli upokojnenci z manj kot 40 let (moški) oziroma 38 let (ženske) pokojninske dobe in pokojnino nižjo od najnižje pokojnine za polno pokojninsko dobo. Upravičenost je bila odvisna od dohodkovnega položaja in pokojninske dobe.

¹² Upravičene so – glede na svoj materialni položaj – osebe, ki so trajno nezaposeljive ali trajno nezmožne za delo ali so starejše od 63 let (ženske) oziroma od 65 let (moški) (Zakon o socialno varstvenih prejemkih 2010: 7. člen).

pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ter do konca leta 2014 za socialne transferje posameznikom in gospodinjstvom (razen za znesek minimalnega dohodka).

Vladni varčevalni paket (Zakon o uravnoteženju javnih financ 2012) je znižal socialne prejemke, od katerih številne prejema družine z otroki, kar bo imelo neugoden učinek na zastavljen cilj na področju socialne vključenosti. Največji delež prihrankov bo dosežen na račun posameznikov in družin s srednje visokimi dohodki.

Do vključno leta, ki bo sledilo letu, v katerem bo ekonomska rast presegla 2,5% družbenega bruto proizvoda:

- bodo otroški dodatki za 10% nižji za upravičence, katerih dohodek na družinskega člana presega 42% povprečne plače, otroškega dodatka pa ne bodo prejeli tisti, katerih dohodek na družinskega člana znaša 64% ali več povprečne plače;¹³
- starševsko nadomestilo v času dopusta za nego in varstvo otroka in očetovskega dopusta je znižano na 90% osnove (od katere so bili v zadnjih 12 mesecih plačani prispevki za socialno varnost), če je ta osnova 763,06 EUR ali več. Tudi najvišji znesek nadomestila je znižan z 2,5-kratnika na 2-kratnik povprečne plače v Sloveniji;
- starševski dodatek (prejemajo ga tisti, ki niso upravičeni do starševskega nadomestila za čas porodniškega dopusta in dopusta za nego in varstvo otroka) je nekoliko višji in vezan na višino minimalne plače (55% neto minimalne plače);
- pomoč ob rojstvu otroka in dodatek za veliko družino bodo prejeli samo tisti, katerih dohodek na družinskega člana ne dosega 64% povprečne plače v Sloveniji;
- republiške štipendije ne bodo prejeli študentje iz družin, katerih povprečni dohodek na člana znaša 53% ali več povprečne plače.¹⁴

Nekatere spremembe so stalne.

- Predšolska vzgoja za drugega (mlajšega) otroka (če je v subvencionirano predšolsko vzgojo vključen več kot en otrok iz družine) ne bo več brezplačna. Starši bodo plačevali 30% plačila za svoj dohodkovni razred. Predšolska vzgoja je ostala brezplačna za vsakega nadaljnjega otroka, ki hkrati obiskuje vrtec.
- Od šolskega leta 2012/2013 bo subvencija malice v osnovnih in srednjih šolah omejena na učence iz družin, katerih dohodek na člana ne presega 30% povprečne plače v Sloveniji.¹⁵
- Študentska prehrana ne bo subvencionirana od 15. julija do 15. avgusta.

2.1.2 Spodbude za delo

Minimalna plača

Od avgusta 2006 do februarja 2010 je veljal Zakon o določitvi minimalne plače (2006). Določal je višino minimalne plače in način letnega usklajevanja. Minimalna plača se je 1. avgusta vsako leto povečala za pričakovano rast cen življenjskih potrebščin v letu, ki jo je kot podlago za pripravo proračuna sprejela Vlada Republike Slovenije. Ta metoda ni predvidevala izjemnega usklajevanja minimalne plače v primeru, da dejanski indeks cen življenjskih potrebščin presega pričakovanega. V letih 2006 in 2007 je rast minimalne plače zaostajala za nominalno rastjo plač v zasebnem

¹³ Pred junijem 2012 so bili upravičeni tisti z dohodkom na člana do 99% povprečne plače.

¹⁴ Pred junijem 2012 so bili upravičeni tisti z dohodkom na člana do 64% povprečne plače.

¹⁵ Pred tem so bili vsi učenci osnovnih in srednjih šol upravičeni do splošne subvencije v višini 2/3 cene.

sektorju (za približno 2 oz. 4,5 odstotnih točk), v letu 2007 pa se je zmanjšala tudi realno.

Študija Stropnikove in dr. (2009) je pokazala, da je leta 2009 neto minimalna plača (okrog 460 EUR neto mesečno) znašala samo okrog 82% minimalnih življenjskih stroškov samske osebe 562,07 EUR), kar je bilo tudi pod pragom tveganja revščine v letu 2007 (okrog 495 EUR). S tem je postalo jasno, da minimalna plača ni zagotavljala dostojne življenjske ravni. Posledično – in z namenom ohraniti za delo spodbudno razmerje med minimalno plačo in minimalnim dohodkom po predvidenem zvišanju socialnih prejemkov – smo bili marca 2010 priča največjem zvišanju minimalne plače v Sloveniji kdaj koli (za 23%), na 734 EUR bruto (Zakon o minimalni plači 2010) ali 562 EUR neto. Pod določenimi pogoji je bila dovoljena postopna uvedba nove višine minimalne plače do konca leta 2011 (če bi takojšnje zvišanje plače na novo višino povzročilo velike izgube in ogrozilo obstoj podjetja ali imelo za posledico odpovedi pogodb o zaposlitvi iz poslovnih razlogov večjemu številu delavcev), za kar so se odločili delodajalci, ki so zaposlovali 30% vseh zaposlenih z minimalno plačo.

Leta 2011 sta bila tako število zaposlenih z minimalno plačo kot njihov delež med vsemi zaposlenimi (7,1%) več kot dvakrat višja kot leta 2009. Precejšnje zvišanje minimalne plače je poslabšalo konkurenčnost slovenskega gospodarstva in posledično povzročilo izgubo delovnih mest (UMAR 2012:63). Višja minimalna plača ima negativne posledice tudi za samozaposlene z nizkim (prijavljenim) dohodkom, ki prispevke za socialno varnost plačujejo od minimalne plače, saj se jim je letni neto dohodek zmanjšal za 626,40 EUR (Delić 2010).

Višji znesek minimalne plače ne bo sam po sebi nujno zmanjšal tveganja revščine zaposlenih, saj bo dohodek oseb/družin, ki zaslužijo minimalno plačo, najverjetneje ostal pod 60% mediane ekvivalentnega dohodka v Sloveniji. Lahko pričakujemo zmanjšanje vrzeli revščine (povprečnega manjkajočega dohodka revnih do praga revščine) za zaposlene, tudi zaradi zvišanja splošne dohodninske olajšave za zavezance z nizkimi dohodki (glej poglavje 2.2.3).

Spodbude v sistemu socialne zaščite

Sodelovanje med centri za socialno delo in območnimi enotami Zavoda za zaposlovanje se je močno razvilo z namenom izboljšati ciljanost denarne socialne pomoči in denarnega nadomestila ter vključiti brezposelne v programe aktivne politike zaposlovanja in tako podpirati njihovo (ponovno) vključevanje na trg dela. Do konca leta 2011 so bile brezposelne osebe, ki so prejemale denarno socialno pomoč, dolžne sprejeti vsako zaposlitev, delo po podjemni pogodbi ali pogodbi o naročilu avtorskega dela, po teh mesecih pa tudi primerno začasno ali občasno humanitarno ali drugo podobno delo, ki jim ga je ponudil Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. Delo je moralo ustrezati telesnim in duševnim sposobnostim brezposelne osebe. Zaposlitev in primerno začasno ali občasno humanitarno ali drugo podobno delo je bilo opredeljeno v zaposlitvenem načrtu (Zakon o socialnem varstvu 1992: 36.b člen). Od leta 2012 so brezposelni prejemniki denarne socialne pomoči, ki ne prejemajo denarnega nadomestila in so denarno socialno pomoč v zadnjih 12 mesecih prejeli več kot devetkrat, dolžni sprejeti vsako zaposlitev, ki jim jo ponudi oziroma na katero jih napoti Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (ZRSZ) (Zakon o socialno varstvenih prejemkih 2010: 42. člen).

Pomembna novost, ki jo je vpeljal Zakon o socialno varstvenih prejemkih (2010), je dodatek za aktivnost, ki pripada prejemnikom denarne socialne pomoči, ki delajo vsaj 60 ur mesečno ali so vključeni v ukrepe APZ, ali so vključeni v programe psihosocialne rehabilitacije. V ekvivalenčni lestvici za minimalni dohodek je dodatna utež 0,28 za 60-128 ur dela na mesec in 0,56 za več kot 128 ur dela na mesec. Pričakuje se, da bo to spodbudilo aktivnost in zmanjšalo tveganje revščine.

Poleg tega lahko prejemniki denarne socialne pomoči izvzamejo del svojega dohodka iz dela pri ugotavljanju upravičenosti in višine denarne socialne pomoči. Neupoštevanje dela dohodka iz dela pri ugotavljanju upravičenosti do socialnih prejemkov je bilo v Sloveniji vpeljano v 90-ih letih prejšnjega stoletja, ker je razlika med nizkimi plačami in minimalnim dohodkom (oz. denarno socialno pomočjo) zelo odvrčala ljudi od iskanja dela. Neupoštevanje dela dohodka iz dela naj bi tudi spodbujalo prejemnike denarne socialne pomoči, da bi poskušali najti delo v formalni ekonomiji. To je še zlasti pomembno v državah z razmeroma obsežno sivo ekonomijo (Nelson 2011: 16). Do konca leta 2011 sta bila dohodek iz naslova priložnostnega dela in občasni, neperiodični dohodek¹⁶ – prejeta v treh koledarskih mesecih pred mesecem vložitve vloge – do višine minimalnega dohodka za samsko osebo ali družino za isto obdobje izvzeta iz dohodka pri ugotavljanju upravičenosti in višine denarne socialne pomoči (Zakon o socialnem varstvu 1992: 27.d člen). Od leta 2012 se v istem obdobju ne upošteva dohodka iz priložnostnega dela v višini 0,28-0,48 minimalnega dohodka (odvisno od značilnosti opravljenega dela) oziroma dohodka iz občasnega, neperiodičnega dela v višini polovice minimalnega dohodka (Zakon o socialno varstvenih prejemkih 2010: 22. in 23. člen). S tem naj bi ljudi spodbudili, da bi iskali zaposlitev in ohranili stik s trgom dela.

Denarno nadomestilo za primer brezposelnosti

Zakon o urejanju trga dela (2010) določa, da najnižji znesek denarnega nadomestila ne sme biti nižji od 350 evrov (62. člen).

Po izbruhu sedanje ekonomske in finančne krize je postalo jasno, da zavarovanje za primer brezposelnosti pogosto ni zagotavljalo zadostne varnosti po izgubi zaposlitve. To je še zlasti veljalo za mlade zaposlene, ki niso izpolnjevali pogoja za denarno nadomestilo (12 mesecev zaposlitve v zadnjih 18 mesecih). V Zakonu o urejanju trga dela (2010)¹⁷ je zato ta pogoj blažji (vsaj 9 mesecev zaposlitve v zadnjih 24 mesecih), ob tem pa je denarno nadomestilo v prvih treh mesecih zvišano s 70% na 80% osnove).¹⁸ Na eni strani podatki ne kažejo pomembnega izboljšanja dostopnosti do denarnega nadomestila za mlade brezposelne osebe: delež prejemnikov se je v letih 2010-2011 povečal za le 0,9 odstotnih točk (s 7,5% na 8,4% mladih brezposelnih). Na drugi strani pa se je povprečni znesek prejemka v letu 2011 zvišal za 10% (s 601 EUR na 665,72 EUR) (UMAR 2012).

Zakon o uravnoteženju javnih financ (2012) je znižal denarno nadomestilo po 12 mesecih prejemanja s 60% na 50% osnove. Posledice bodo čutile brezposelne osebe, starejše od 50 let, in tiste z več kot 25 leti zavarovalne dobe. Zakon je tudi znižal znesek najvišjega denarnega nadomestila s 1.050 EUR na mesec na 892,50 EUR.

2.2 Vključujoči trgi dela

Zaradi ekonomske krize in posledičnega zaostrovanja razmer na trgu dela se je zmanjšalo zaposlovanje, brezposelnost pa je na razmeroma visoki ravni. V obdobju 2008-2010 se je na trgu dela najbolj poslabšal položaj mladih, nizko izobraženih in moških (Kajzer 2011: 13), v letu 2011 pa se je poslabšanje razširilo na visoko

¹⁶ Priložnostni dohodek je dohodek, ki ga je upravičenec prejel samo enkrat za enkratno opravljeno delo. Občasni neperiodični dohodek so dediščine, darila, odškodnine, odpravnine, nagrade in drugi dohodki, ki jih je upravičenec prejel samo enkrat in niso dohodki iz naslova priložnostnega dela.

¹⁷ Ta zakon je nadomestil prejšnji Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (1991, večkrat spremenjen in dopolnjen).

¹⁸ Osnova za odmero denarnega nadomestila je povprečna mesečna plača zavarovanca, prejeta v obdobju osmih (pred tem v dvanajstih) mesecev pred mesecem nastanka brezposelnosti (Zakon o urejanju trga dela 2010: 61. člen).

izobražene mlade ljudi. Sprejete spremembe ureditve trga dela so zaenkrat prispevale k višji dohodkovni varnosti brezposelnih, ne pa tudi k večji prožnosti trga dela.

2.2.1 Vlaganje v človeški vir

Eden od glavnih razlogov za visoko brezposelnost mladih je neskladje med ponudbo in povpraševanjem na trgu dela, kar je eno od ozkih grl za vključujočo rast (Kajzer 2011: 14; VRS 2011a: 19). Namreč, nerazumno veliko študentov se odloča za študij družbenih ved, medtem ko – kljub obetavnim možnostim za zaposlitev in visoki donosnosti izobraževanja – število diplomantov naravoslovnih, tehničnih in drugih z inovacijami povezanih ved ostaja nizko, tudi v mednarodni primerjavi (OECD 2011: 6). Tudi zmanjšanje zanimanja za kratke poklicne srednješolske programe ustvarja pomanjkanje določenih znanj in veščin na trgu dela. Delodajalci v Sloveniji imajo majhen vpliv na izobraževalne programe. Da bi se preseglo to situacijo, »je Slovenija usmerila pozornost uvajanju karijerne poklicne orientacije v celoten proces izobraževanja«, je zapisano v NRP 2011-2012 (VRS 2011a: 28).

Nizka zaposljivost starejših oseb je eden od resnih strukturnih problemov na slovenskem trgu dela. Starejši zaposleni, zlasti nizko izobraženi, imajo težave pri (ponovnem) vključevanju na trg dela. Na dolgi rok je to možno preprečiti ali omiliti s spodbujanjem vseživljenjskega učenja (izobraževanja in usposabljanja) z namenom posodabljanja znanj. Vključenost v vseživljenjsko učenje v Sloveniji upada s starostjo. V povprečju je bila leta 2011 nižja kot leta 2010 (to je bilo že drugo zaporedno leto znižanja vključenosti starejših oseb) in je ostala nizka zlasti za starejše nizko izobražene osebe (na primer, v drugem četrtletju leta 2011 je bilo vključenih 7,5% oseb, starih 55–64 let, kar je znašalo manj kot polovico povprečne stopnje) (UMAR 2012: 38). Razkorak v vključenosti v vseživljenjsko učenje med nizko in terciarno izobraženimi osebami je največji v EU in se je v letu 2010 še povečal (UMAR 2012: 38-39). Po izteku Resolucije o nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji do leta 2010 ni več strateškega dokumenta, ki bi opredelil politiko in programe na tem področju.

V NRP 2012-2013 vlada obljublja, da bodo vzpostavljeni finančni mehanizmi v podporo razvoju in uvajanju vseživljenjskega učenja: študijski programi za izpopolnjevanje, prilagojene oblike in metode poučevanja različnih ciljnih skupin ter e-izobraževanje (VRS 2012a: 13-14). Okrepitev koncepta vseživljenjskega učenja je tudi med predvidenimi načini vlaganja v ljudi (VRS 2012a: 16).

Z Zakonom o urejanju trga dela (2010) je zagotavljanje storitev vseživljenjske karijerne usmerjenosti postalo javna storitev, s čimer se bosta povečali informiranost posameznikov in njihova motivacija za vseživljenjsko učenje. Posledično se pričakuje višja usklajenost med ponudbo in povpraševanjem na trgu dela (VRS 2012a: 16). Navajamo NRP 2012-2013: "Storitev karijerne usmerjenosti se že zagotavlja brezposelnim osebami, ki so prijavljene v evidenci brezposelnih oseb, iskalcem zaposlitve, katerih zaposlitev je ogrožena, nekatere take storitve pa tudi drugim iskalcem zaposlitve (učencem, dijakom, študentom in njihovim staršem). Izvaja se tudi poseben program vseživljenjske karijerne usmerjenosti zaposlenih v mikro in manjših podjetjih, ki sama glede na svojo velikost v podjetju nimajo razvite kadrovske funkcije" (VRS 2012a: 16).

2.2.2 Aktivna politika in preventivni ukrepi na trgu dela

Leta 2008 je bilo za ukrepe APZ načrtovanih 67 milijonov evrov, toda zaradi pozno objavljenih razpisov in majhnega zanimanja tako brezposelnih kot delodajalcev je bilo porabljenih le 42 milijonov (ZRSZ 2009: 26). Finančna sredstva za APZ so od leta 2008 do leta 2010 precej naraščala, toda v letu 2011 so znašali manj kot dve tretjini sredstev v letu 2010 (tabela 1).

Tabela 1: APZ, Slovenija, 2008-2011: sredstva ter vključene in zaposlene brezposelne osebe

	Leto			
	2008	2009	2010	2011
Vrednost realiziranih ukrepov APZ (milijoni EUR)	42	119	143**	92
Novo vključitve (število brezposelnih oseb)				
Ukrep I	(33.036)*	10.859	16.203	11.408
Ukrep II	12.838	20.530	28.031	16.040
- Usposabljanje na delovnem mestu	1.599	4.556	4.996	6.249
Ukrep III	6.045	15.355	24.482	18.453
- Subvencije za samozaposlitev		4.330	5.148	4.502
Ukrep IV	4.582	4.795	6.741	3.046
Javna dela		4.188	5.945	2.610
Spodbujanje razvoja socialnega podjetništva			104	20
<i>Skupaj I - IV</i>	<i>(56.501)*</i>	<i>51.539</i>	<i>75.457**</i>	<i>48.947</i>
<i>Skupaj I - III</i>	<i>23.465</i>	<i>40.680</i>	<i>59.254</i>	<i>37.539</i>
Brezposelne osebe, aktivirane s pomočjo APZ	10.606	45.920	52.949	59.669
Kot % povprečnega števila brezposelnih	16,8	53,2	52,7	53,9
Povprečno število brezposelnih oseb	63.216	86.354	100.504	110.692

Viri: ZRSZ 2009, 2010, 2011 in 2012.

Opombe:

* Ni jasno, ali je ta številka primerljiva s tistimi za leta 2009-2011.

** Brez dveh interventnih zakonov: 114 milijonov EUR in 50.036 novih pogodb (ZRSZ 2011: 100).

V primerjavi z letom 2008 je bila aktivna politika zaposlovanja v letih 2009 in 2010 bolj razvita in vključenih je bilo več oseb. Leta 2008 je bilo v ukrepe APZ vključenih 43,6% registriranih brezposelnih, leta 2009 57,1% in leta 2010 68,5% (Kajzer 2011: 17). Število oseb, vključenih v ukrepe APZ, se je povečalo z 29.085 v letu 2008 na 52.987 v letu 2009. Leta 2009 so se sredstva za spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja povečala bolj kot sorazmerno, v glavnem zaradi dveh interventnih zakonov. Bolj kot sorazmerno so se povečali tudi programi, ki neposredno ustvarjajo delovna mesta (javna dela, subvencionirano zaposlovanje različnih skupin brezposelnih in subvencioniranje samozaposlovanja). V letu 2008 je bilo podeljenih 1.599 subvenciji za samozaposlovanje, v letu 2009 pa 4.300 (Kump 2010). Po grobi oceni je delež tistih, ki po treh letih ostanejo samozaposleni, le 50-odstoten (Kristan 2011). Tudi število oseb, vključenih v programe svetovanja in pomoči pri iskanju dela, se je v letu 2009 povečalo bolj kot sorazmerno (število oseb, vključenih v programe pomoči pri načrtovanju poklicne poti in iskanju zaposlitve, se je povečalo s 4.381 v letu 2008 na 7.770 v letu 2009) (ZRSZ 2010: 20). Pozitivni trendi so se nadaljevali v letu 2010.

V letu 2011 je bila kvantitativna dimenzija APZ oslABLJENA zaradi ekonomske krize. Število oseb, vključenih v programe APZ, je bilo leta 2011 za 31,3% nižje kot leta 2010 (UMAR 2012: 55). Pričakovali bi nasprotno, saj se je v letu 2011 število brezposelnih nekoliko zvišalo. Na primer, število prejemnikov subvencije za samozaposlovanje se je po precejšnjem porastu v letu 2010 (na 5.148) leta 2011 bistveno zmanjšalo (na 4.502) (tabela 1). To se je zgodilo kljub zelo velikemu zanimanju za ta ukrep, razlog pa so bila omejena finančna sredstva (UMAR 2012: 114). Zmanjšala se je tudi vključenost v vseživljenjsko učenje in javna dela, medtem ko se je usposabljanje na delovnem mestu povečalo za četrtno. Do junija 2011 je zaposlitev dobilo več kot 70% brezposelnih, ki so bili v letih 2009 vključeni v usposabljanje na delovnem mestu - skoraj polovica (45,45%) pri istem delodajalcu (Kristan 2011).

Število novih pogodb (tj. novih brezposelnih oseb, vključenih v programe) se je v letih 2009-2010 povečalo, v veliki meri zaradi dveh interventnih zakonov na področju trga dela, toda po izteku veljavnosti teh zakonov je leta 2011 upadlo (tabela 1). Na žalost je vključenost v APZ za težko zaposeljive osebe, zlasti osebe nad 50 let starosti in dolgotrajno brezposelne, daleč pod povprečjem. Njihova stopnja vključenosti ne dosega 20% (Kajzer 2011:17).

Število brezposelnih oseb, ki so bile aktivirane s pomočjo APZ, je bilo v letih 2009-2011 bistveno višje kot leta 2008. To je bilo posledica tako uspešnosti ukrepov kot tudi večjega števila brezposelnih po izbruhu ekonomske krize. Vpliv programov APZ je bil leta 2011 manjši kot leta 2010. V okviru programov zaposlovanja, samozaposlovanja in javnih del je bilo aktivirano okrog deset tisoč brezposelnih, kar je bilo za tretjino manj kot leto prej (UMAR 2012: 164).¹⁹ Med brezposelnimi, ki so dobili delo v letu 2011, je bila le šestina aktivirana v okviru programov APZ (programi zaposlovanja, samozaposlovanja in javnih del) (UMAR 2012: 166).

Slovenija izvaja aktivacijo brezposelnih z različnimi programi za različne skupine, toda njihovo uspešnost je težko oceniti zaradi majhnega števila evalvacijskih študij. Splošno mnenje v Sloveniji je, da so programi APZ delno neustrezni in nezadostni. Ob neuspešni APZ ostajajo (in bodo ostajale) ranljive skupine brezposelne do (večinoma predčasne) upokojitve. Med najnujnejšimi nalogami in izzivi za APZ je njena prilagoditev novi strukturi brezposelnih (veliko visoko izobraženih mladih ljudi ne more

¹⁹ Leta 2010 so agencije posredovale okoli 12 tisoč delavcev ali 9,1 % od vseh začasnih zaposlitev, kar je bilo skoraj trikrat več kot leta 2006 (3 tisoč delavcev ali 2,3% od vseh začasnih zaposlitev)(UMAR 2012: 55).

najti zaposlitve) in krepitvi programov, katerih cilj je preprečevanje in zmanjšanje dolgotrajne brezposelnosti (Kajzer 2011: 20). Prenova programov APZ je že nekaj časa navedena med ukrepi politike trga dela, predvidene institucionalne spremembe pa vključujejo nadaljnjo modernizacijo Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje in imajo za cilj zgodnje odkrivanje ovir za zaposlovanje in boljšo učinkovitost pri usklajevanju ponudbe in povpraševanja na trgu dela. Trenutno poteka ocenjevanje ključnih programov aktivne politike zaposlovanja. Analiza učinkovitosti dosedanjih ukrepov bo podlaga za njihove izboljšave z vidika ustreznosti njihovih postopkovno-izvedbenih shem ter z vidika njihovega prispevka k večji prilagodljivosti trga dela in večji zaposljivosti posameznikov (VRS 2012a: 16).

Aktivno politiko zaposlovanja od začetka leta 2011 ureja Zakon o urejanju trga dela (2010). Njegov cilji je povečati uspešnosti Zavoda za zaposlovanje, vključno njegovo delo z najbolj ranljivimi socialnimi skupinami brezposelnih. Pričakuje se, da bo tudi nadaljnja modernizacija Zavoda imela pozitivne posledice.

Povečanje dolgotrajne brezposelnosti terja krepitev tistih programov aktivne politike zaposlovanja, ki zmanjšujejo in preprečujejo dolgotrajno brezposelnost. Vključenost dolgotrajno brezposelnih v programe APZ je bila v preteklih letih v Sloveniji sorazmerno nizka (UMAR 2012:168). V Nacionalnem reformnem programu 2012-2013 (VRS 2012a) je navedeno, da se bo aktivaciji dolgotrajno brezposelnih namenjala posebna pozornost. Ob upoštevanju starosti dolgotrajno brezposelnih so na kratki rok lahko uspešni le nekateri ukrepi APZ (na primer javna dela). V skladu s sprejetimi Smernicami za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2012-2015 (VRS 2011b) bo posebna pozornost namenjena mladim in starejšim iskalcem zaposlitve.

V NRP 2012-2013 je zapisana zaveza, da bo Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje v letu 2012 "tako po prijavi ali najpozneje v štirih mesecih po prijavi skušal zagotoviti vsaj eno aktivnost, ki bo omogočila hitrejše razreševanje problema brezposelne osebe" (VRS 2012a: 17). Zavod bo tudi »posebno pozornost namenjal čezmejnemu zaposlovanju tistih brezposelnih in iskalcev zaposlitve, za katere na domačem trgu dela primanjkuje zaposlitvenih priložnosti« (VRS 2012a: 17).

Sedaj je večji poudarek na spodbujanju vključevanja prejemnikov denarne socialne pomoči v APZ, še zlasti tistih 75% dolgotrajnih prejemnikov, ki so zaposljivi. Ukrepi so oblikovani tako, da spodbujajo to skupino ter pomagajo reševati njene težave in premostiti ovire za njeno vključitev na trg dela (Nelson 2011:20). Z namenom zmanjšati tveganje revščine predvideva predlog Nacionalnega programa socialnega varstva za obdobje 2011-2020 (2011) za prejemnike denarne socialne pomoči spodbude k vključevanju v programe APZ in programe psihosocialne rehabilitacije (STA 2011c). V Nacionalnem reformnem programu 2012-2013 je vlada določila cilj vključiti v programe aktivne politike zaposlovanja v letu 2012 50% več prejemnikov denarne socialne pomoči kot v letu 2011 (13.198 vključitev). V letu 2012 bo več prejemnikov denarne socialne pomoči vključenih v javna dela in druge programe socialne aktivacije (motivacijske programi in programe graditve pozitivnih, aktivnih vedenjskih vzorcev), namenjene dolgotrajnim prejemnikom denarne socialne pomoči (VRS 2012a: 18).

Za leto 2012 se v okviru novega ukrepa aktivne politike zaposlovanja »nadomeščanje na delovnem mestu in delitev delovnega mesta« načrtuje nov program »mentorske sheme«, ki bo namenjen »prenosu delovnih izkušenj, znanj in veščin starejših zaposlenih na mlajše brezposelne, po drugi strani pa podjetjem in njihovim zaposlenim omogočil sistematično uvajanje na novo zaposlenih« (VRS 2012a: 16).

2.2.3 Spodbude za delo in dejavniki z nasprotnim učinkom, ki izvirajo iz davčnega sistema in sistema socialnih prejemkov

Spodbude za delo, ki izvirajo iz sistema socialnih prejemkov, so predstavljene v poglavju 2.1.2. Obsegajo izboljšano preglednost in pogoje za upravičenost do prejemkov, dodatek za aktivnost (k minimalnemu dohodku) ter izvzetje dela dohodka iz dela.

Z namenom lajšanja bremena dohodnine za zavezance z nizkimi dohodki je bil januarja 2008 vpeljan dodatek k splošni dohodninski olajšavi (Zakon o dohodnini 2006, s spremembami in dopolnitvami). Znašal je 2.000 EUR letno za zavezance z osnovo za odmero dohodnine v višini do 6.800 EUR ter 1.000 EUR za zavezance z osnovo za odmero dohodnine v višini 6.801-9.000 EUR. Meje obdavčljivega dohodka so bile zvišane julija istega leta na 8.300 EUR oziroma 9.600 EUR. Obe spremembi sta začeli veljati z obdavčitvijo dohodka iz leta 2008. Izračuni Ministrstva za finance so pokazali, da se je zaradi dodatka k splošni dohodninski olajšavi neto minimalna plača zvišala s 426,23 EUR na 453,72 EUR mesečno (za osebo brez vzdrževanih članov). Zvišanje razpoložljivega dohodka oseb v najnižjih dohodninskih razredih je nekoliko omililo tveganje revščine in socialne izključenosti. Po zvišanju minimalne plače (Zakon o minimalni plači 2010), in z začetkom pri obdavčitvi dohodka iz leta 2010, se je dodatek k splošni dohodninski olajšavi povečal na 3.019,83 EUR letno za zavezance z obdavčljivim dohodkom do 10.000 EUR, ostal pa je 1.000 EUR (dejansko je bil revaloriziran na 1.047,50 EUR) za zavezance z obdavčljivim dohodkom v višini 10.201-11.800 EUR. Zaradi tega se je, na primer, razpoložljivi neto dohodek oseb, ki so letno zaslužile, 10.200 EUR, povečal za 483 EUR.

Zakon o uravnoteženju javnih financ (2012: 118. člen) je zvišal neto dohodninsko osnovo, ki je meja tretjega dohodninskega razreda, s 15.681,03 EUR na 18.716 EUR. To pomeni, da najvišja (41%) dohodninska stopnja – ob predpostavki, da zavezanec za dohodnino ne uveljavlja drugih olajšav razen splošne – velja za dohodke, ki so približno enaki 1,5 povprečne plače. Poleg tega je za leti 2013 in 2014 dodan četrti dohodninski razred; mejna dohodninska stopnja za neto dohodninsko osnovo nad 69.313 EUR bo 50% (199. člen).

2.2.4 Podpora socialni ekonomiji

Zakon o socialnem podjetništvu je bil sprejet leta 2011, uveljavlja pa se od januarja 2012. Osredotoča se na družbeno koristne aktivnosti in zaposlovanje težje zaposljivih oseb ter spodbuja samozaposlovanje, ustvarjanje delovnih mest in vključevanje invalidnih oseb na trg dela. Gre za novo formalno obliko podjetništva v Sloveniji, čeprav nekaj društev, zaposlitvenih centrov in zavodov že deluje po načelu socialnega podjetništva in zaposluje skupno 17 tisoč oseb. Zakon opredeljuje kot družbeno koristne tiste aktivnosti, ki so usmerjene v zaposlovanje invalidnih oseb, iskalcev prve zaposlitve, brezposelnih, prejemnikov socialne pomoči, dolgotrajno brezposelnih in drugih težje zaposljivih oseb. Predvidevajo se subvencije za nova delovna mesta, nižji davek na dodano vrednost za izdelke in storitve socialnih podjetij, prednost pri javnih naročilih in še neki drugi načini preferenčne obravnave.

Česnova (2012) bi pričakovala višje družbene koristi od razmeroma velikega števila pilotnih socialnih podjetij, financiranih iz Evropskega socialnega sklada (ESS) v letih 2010 in 2011. Investiranih 10 milijonov EUR bi letno zadostovalo za tisoč delovnih mest z minimalno plačo in ne za samo 43 ustvarjenih delovnih mest. Pred uveljavitvijo Zakona o socialnem podjetništvu (2011) bi avtorica pričakovala analizo stanja in problemov, cost-benefit analizo, analizo dobrih praks, strategijo razvoja in akcijski program za socialno podjetništvo.

NRP 2011-2012 je med ukrepi aktivne politike zaposlovanja predvidel tudi večjo podporo socialnemu podjetništvu (VRS 2011a: 32). V sklopu APZ so leta 2010 spodbudo za razvoj socialnega podjetništva prejele 104 osebe, v letu 2011 pa samo 20 oseb. V NRP 2012-2013 je navedeno, da se bo z razvojem socialnega podjetništva spodbujalo zaposlovanje dolgotrajnih prejemnikov denarne socialne pomoči z različnimi kompleksnimi težavami (VRS 2012a: 18).

Med ukrepi aktivne politike zaposlovanja so v NRP 2011-2012 predvideni ukrepi za zaposlovanje invalidov, spodbude za zaposlovanje invalidov v invalidskih podjetjih in zaposlitvenih centrih in nekateri drugi ukrepi (VRS 2011a: 32).

2.2.5 Prizadevanja, da bi se povečala dostopnost zaposlitev

Država subvencionira delodajalce, ki zaposlujejo prejemnike denarne socialne pomoči, saj se z dohodki iz dela zmanjšuje njihova odvisnost od socialne pomoči (Zakon o socialno varstvenih prejemkih 2010: 41. člen). Upravičenost velja za osebo, ki je denarno socialno pomoč prejela vsaj 12 mesecev v zadnjih 16 mesecih in ki jo delodajalec zaposli vsaj za dve leti.

Usposabljanje ne delovnem mestu (program APZ) se organizira za vse večje število brezposelnih oseb. V letu 2011 je bil zabeležen precejšen porast (glej tabelo 1).

Zavrneni Zakon o malem delu (2011) je bil eden izmed poskusov, da bi se zvišala dostopnost zaposlitev, saj bi malo delo lahko opravljali brezposelni in upokojnenci. Na prijazen način bi se podaljšala tudi aktivnost starejših oseb na trgu dela, brezposelni pa bi imeli možnost ohraniti stik s trgom dela in iskati novo zaposlitev.

V letih 2009 in 2010 sta položaj na trgu dela lajšala dva interventna zakona, katerih cilj je bil ohraniti delovna mesta v času ekonomske krize: Zakon o delnem subvencioniranju polnega delovnega časa (sprejet januarja 2009) in Zakon od delnem povračilu nadomestila plače (sprejet maja 2009). Oba zakona (tj. sheme subvencioniranja) sta prispevala k počasnejši rasti brezposelnosti in počasnejšem upadanju zaposlenosti. Delne subvencije za podjetja, ki so svoj delovni čas začasno skrajšala od polnega na polovičnega, so imele za cilj ohranjati obstoječa delovna mesta skozi znižanje stroška dela za delodajalce ob hkratnem omogočanju zaposlenim, da so ostali pokojninsko zavarovani za poln delovni čas. Vlada je zagotavljala subvencijo v višini 60 oz. 120 EUR na mesec za zaposlenega, katerega delovni čas je bil zmanjšan za 4 oz. 8 ur na teden. Podjetja so lahko prejela subvencijo 6 mesecev, z možnostjo podaljšanja za še 6 mesecev. Program se je iztekel konec septembra 2010, potem ko se je polni delovni čas subvencioniralo 904 podjetjem za skupno 66 tisoč zaposlenih, kar je stalo 33 milijonov evrov (Kajzer 2011: 18).

Zaradi Zakona o delnem povračilu nadomestila plače (2009) delodajalcem ni bilo treba odpustiti vseh odvečnih delavcev, temveč je lahko do 50% odvečnih delavcev, ki so bili na "začasnem čakanju na delo", prejela nadomestilo plače v višini 85% svoje plače v zadnjih treh mesecih. Država je delodajalcu nadomestila polovico nadomestila plače. Delavci na čakanju so imeli pravico in obveznost 20% delovnega časa porabiti za usposabljanje. Programe usposabljanja je zagotavljal delodajalec, za kar je od države prejel 500 EUR (Apohal Vučkovič in dr. 2010: 26). Delodajalec je povračilo nadomestila plače lahko prejel 12 mesecev, a ne več kot 6 mesecev na zaposlenega. Zanimanje delodajalcev je bilo veliko. Zadnje pogodbe so se iztekle konec marca 2011. Zaradi pravočasnosti in učinkovitosti je ta ukrep imel ugoden učinek na položaj na trgu dela. Ohranjenih je bilo 25 tisoč delovnih mest pri 946 delodajalcih, kar je stalo 27 milijonov evrov (Kajzer 2011: 18). Konec marca 2011 je bilo registrirano brezposelnih le 7,4% oseb, za katere so delodajalci prejeli povračilo nadomestila plače (ZRSZ 2011).

V letu 2011 je država na trgu dela intervenirala bistveno manj kot leta 2010. Spodbude delodajalcem za ustvarjanje novih delovnih mest so se znižale s 6,1 milijona evrov na 3,3 milijona (UMAR 2012).

2.2.6 Prizadevanja, da bi rešili problem segmentacije trga dela

Segmentacija trga dela je nedvomno ozko grlo za vključujočo rast. Segmentacija slovenskega trga dela v največji meri izvira iz delitve na varno zaposlitev za nedoločen čas (ki je praviloma značilna za starejši del delovne sile) na eni strani in precej manj varno prožno zaposlitev (za določen čas, ki prevladuje med mladimi, ki so iskalci prve zaposlitve ali opravljajo delo prek študentskega servisa) na drugi strani. Zlasti študentsko delo je prekarno, saj študentom ne zagotavlja ne socialne varnosti (prikrajšuje jih za pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja) ne kakršnekoli zaščite (kot delojemalcev), poleg tega pa se ne priznava kot formalna delovna izkušnja. Dolgi odpovedni roki in visoke odpravnine so med ključnimi razlogi za to, da delodajalci ponujajo samo pogodbe za delo za določen čas.

V okviru strukturnih reform trga dela, katerih cilj sta bila povečanje prožne varnosti reševanje problema segmentacije trga dela, je Državni zbor v letu 2011 sprejel dva zakona (Zakon o malem delu in Zakon o preprečevanju dela in zaposlovanja na črno), ki sta bila potem zavrnjena na referendumih. Poleg tega so sindikati nasprotovali predlogu sprememb Zakona o delovnih razmerjih, tako da ta ni bil dan v državnozborski postopek.

Zakon o malem delu (2011) naj bi urejal plačano začasno ali občasno delo (ali časovno omejeno delo v daljšem obdobju) študentov in dijakov, upokoјencev, brezposelnih oseb in drugih neaktivnih oseb. Ta zakon je omejil trajanje malega dela in letni zaslužek iz malega dela, kar je bilo pozitivno. Glavni cilj zakona je bil regulirati študentsko delo, ki je v Sloveniji najbolj pogosta prekarna oblika zaposlitve

Dohodki iz študentskega dela so oproščeni plačila dohodnine do letne višine 3.100 EUR. Za delodajalce je to delo privlačno zato, ker ni strogih pravil glede začetka in prenehanja dela študenta, in zaradi nizke cene dela (nizka urna postavka ter izvzetje iz plačila prispevkov za socialno varnost in – do konca leta 2008 – tudi davka na plače). Študentje so zelo prožni (kar zadeva delovne pogoje, zlasti delovni čas: pripravljani so delati zvečer, med konci tedna itd.) in, ker ne delajo na podlagi pogodbe o delu, delodajalci nimajo do njih veliko obveznosti (Trbanc 2009). Študentsko delo je preseglo svoj prvotni okvir in je postalo konkurenca rednim oblikam dela (MDDSZ 2010b). Glede na to, da veliko število študentov začasno zaseda delovna mesta, zaposlitve niso dostopne (tem istim) mladim ljudem po končanem šolanju. S študentskim delom so povezane tudi zlorabe, saj ga včasih dejansko opravljajo osebe, ki niso študenti (sorodniki ali prijatelji, upokoјenci itd.).

Upošteva se načelo da "vsako delo šteje", naj bi se od malega dela plačevali nekateri prispevki za socialno varnost (za pokojninsko in zdravstveno zavarovanje). Opravljene ure malega dela bi se šteli v posameznikovo pokojninsko dobo, medtem ko se dohodki iz tega dela ne bi šteli v pokojninsko osnovo. Ureditev malega dela bi bila ugodna tudi za delodajalce, in sicer zaradi nižjega stroška dela in enostavnejšega administrativnega postopka v primerjavi s pogodbo o delu. Prispevala bi tudi k bolj prožnemu trgu dela in hkrati zagotovila osnovne pravice iz socialnih zavarovanj.

Zakon o uravnoteženju javnih financ (2012: 130. člen) je zvišal koncesijsko dajatev iz študentskega dela s 14% na 25%, s čimer se je pomembno zmanjšala stroškovna konkurenčnost tega dela. Zbrana sredstva bodo namenjena za štipendije.

Izkušnje kažejo, da togi pogodbeni pogoji, ki močno ščitijo zaposlene, niso bolj zanesljivo zagotovilo zaposlenosti od prožnih. Zaradi njih je manj formalnih zaposlitev, več prekarne oblike dela in več sive ekonomije, saj se delodajalci na te načine poskušajo zaščititi. Cilj predloga sprememb Zakona o delovnih razmerjih je uveljavitev

koncepta prožnosti. Marca 2010 je Vlada je predstavila predlog zakona (Predlog... 2010) in odprla javno razpravo, toda soočila se je z močnim odporom sindikatov in zato ni bilo nikakršnega napredka v pogajanjih. Vlada je med drugim predlagala skrajšanje odpovednega roka in zmanjšanje odpravnin. Kot kompenzacijo za višjo prožnost trga dela je Zakon o urejanju trga dela (2010) že vpeljal več varnosti v obliki blažjih pogojev za upravičenost do denarnega nadomestila za primer brezposelnosti in višjih nadomestil v prvih treh mesecih, od česar največ koristi imajo mladi ljudje.

S predvidenimi spremembami Zakona o delovnih razmerjih bi "približali/poenotili različne vrste pogodbenih razmerij, predvsem glede plačevanja prispevkov in pogojev ob prenehanju dela (znižanje stroškov najemanja in odpuščanja za pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas, odpravnine, ustanovitev sklada za odpravnine). Predvidena je odprava nepotrebnih formalnih postopkov, ki so se tudi preko sodne prakse pokazali za prevelike ovire pri odpuščanju« (VRS 2011a: 33). Te spremembe bi omočile zmanjšanje segmentacije trga dela glede na vrsto pogodbe o delu.

2.3 Dostop do kakovostnih storitev

2.3.1 Socialnovarstvene storitve

Predlog Zakona o socialnovarstveni dejavnosti (2010) je bil objavljen decembra 2010, javna razprava pa je bila predvidena do februarja 2011. Sedaj ta predlog/zakon ni več omenjen na domači strani Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve. Osnovni namen zakona je bil zagotoviti »dostop in učinkovito ter kakovostno izvajanje različnih oblik pomoči posameznikom, družinam in ranljivim skupinam prebivalstva« ter pri tem v največji možni meri upoštevati njihove potrebe in omogočati njihovo aktivno sodelovanje. Povečal bi se nabor storitev in pluralizirala možnost različnih izvajalcev na posameznih področjih (MDDSZ 2010c).

Predlog Nacionalnega programa socialnega varstva za obdobje 2011-2020, katerega cilj je izboljšanje kakovosti življenja posameznikov in družin, je bil v javni razpravi do začetka septembra 2011. Predlog programa je bil pripravljen za obdobje do leta 2020 »zaradi skladnosti z drugimi slovenskimi in evropskimi razvojnimi dokumenti (predvsem evropsko strategijo do leta 2020 in slovenskim Nacionalnim reformnim programom).« Ključni cilji so zmanjšati tveganje revščine in povečati socialno vključenost ogroženih in ranljivih skupin ter izboljšati razpoložljivost, pestrost in kakovost socialnih storitev in programov. Z namenom zmanjšati tveganje revščine predvideva predlog programa »spodbujanje prejemnikov denarne socialne pomoči k vključevanju v programe aktivne politike zaposlovanja (APZ) in programe psihosocialne rehabilitacije. Predvideno pa je tudi spodbujanje razvoja različnih preventivnih programov ter povečevanje števila preventivnih programov za promocijo solidarnosti, nediskriminacije in zmanjševanja neenakosti na vseh področjih življenja in dela« (STA 2011c). Med cilji predloga programa sta povečanje avtonomije izvajalcev ter povečanje vpliva uporabnikov na načrtovanje in izvajanje storitev.

2.3.2 Storitve na področju zaposlovanja in usposabljanja

Storitve na področju zaposlovanja in usposabljanja so predstavljene v poglavju 2.2.2.

Zakon o urejanju trga dela (2010) je vpeljal: (1) nove ukrepe aktivne politike trga dela, kot sta izmenjavanje zaposlenih na podobnih delih in delitev delovnega mesta, (2) nove ponudnike programov APZ, (3) vključenost socialnih partnerjev na lokalni ravni in (4) sistematično spremljanje in evalvacijo ukrepov aktivne politike trga dela. Povečala se je odgovornost zaposlitvenih svetovalcev, storitve pa se razlikujejo glede na situacijo posameznega iskalca zaposlitve. Sodelovanje med Zavodom Republike Slovenije za zaposlovanje in centri za socialno delo je postalo obvezno (Kump 2010).

2.3.3 Stanovanjska podpora in socialna stanovanja

Položaj na stanovanjskem trgu v Sloveniji se v zadnjem desetletju ni zboljšal. Zanj je značilna omejena razpoložljivost in cenovna dostopnost stanovanj za mlade ljudi: dolge čakalne vrste za socialna stanovanja, nezadostna razpoložljivost ugodnih stanovanjskih posojil, slaba razvitost zasebnega najemniškega sektorja, nezadostna razpoložljivost stanovanj za študente in odsotnost kooperativnega sektorja. Nakup stanovanja je običajno možen le ob finančni pomoči družine. Najmanjše stanovanja v zasebnem sektorju je drago, medtem ko so socialna stanovanja slabe kakovosti (Cirman 2006). Da bi se izboljšal položaj najemnikov, bi moralo biti na voljo več neprofitnih/socialnih stanovanj.

S spremembami in dopolnitvami Stanovanjskega zakona (2003) v letu 2008 so subvencije najemnine postale dostopne tudi tistim, ki stanovanje najemajo po tržnih cenah in so zaprosili za neprofitno stanovanje, če izpolnjujejo dohodkovne in premoženjske pogoje. Varuh človekovih pravic (2011) opozarja na neustrezni dohodkovni cenzus, ki bi ga bilo treba zvišati, da bi več ljudi lahko zaprosilo za subvencijo najemnine.

Zakon o nacionalni stanovanjski varčevalni shemi in subvencijah mladim družinam za prvo reševanje stanovanjskega vprašanja (2007: 26.a člen) je določal, da je mlada družina²⁰ upravičena do subvencije (odvisne od dohodka), ko prvič rešuje svoje stanovanjsko vprašanje z nakupom, gradnjo, rekonstrukcijo, spremembo namembnosti ali najemom stanovanja, če stanovanje ustreza predpisanim površinskim normativom. Subvencijo se je dodeljevalo glede na število družinskih članov, in sicer največ osem let. Junija 2011 je bila subvencija znižana z 300 EUR na 120 EUR na družinskega člana (Sklep ... 2011). Pričakovalo se je, da se bo zaradi tega zmanjšalo ali upočasnilo reševanje stanovanjskega vprašanja mladih družin. Toda nato je Zakon o uravnoteženju javnih financ (2012) odpravil nacionalno stanovanjsko varčevalno shemo²¹ in subvencije mladim družinam, ki prvič rešujejo svoje stanovanjsko vprašanje. Minister za infrastrukturo in prostor je menil, da sta ta dva programa veliko stala, a nista imela pravega učinka. V prihodnje želijo dostopnost povečati s širitvijo najemnega fonda in s subvencioniranjem tistih, ki imajo nižje dohodke (Križnik 2012).

Na voljo je le malo primerov, podatkov in poročil o razvoju socialnih stanovanj v Sloveniji. Povpraševanje po socialnih stanovanjih se izraža in je vidno le ob javnih razpisih za dodelitev socialnih stanovanj. Na žalost ni celovitih podatkov za vse slovenske občine (Mandič 2010).

Glavni učinek finančne in ekonomske krize na področju stanovanjske oskrbe v obdobju 2008-2010 je bil, da se je zaradi zmanjšanih finančnih sredstev raven ustreznosti stanovanjskih enot pred njihovo dodelitvijo zmanjšala na minimum (Mandič 2010).

NRP za obdobje 2012-2013 predvideva izboljšanje bivalnih razmer za Rome. Vlada bo "obstoječe spodbude občinam za odkup zemljišč in osnovno komunalno oskrbo romskih naselij nadgradila in povezala s spodbudami za hitrejše prostorsko urejanje romskih naselij. S tem bo pospešena legalizacija romskih naselij, ki je pogoj za ureditev bivalnih razmer." (VRS 2012a: 19).

²⁰ Mlada družina je dvo- ali enoroditeljska družina z vsaj enim predšolskim otrokom.

²¹ Ta shema je predstavljala osnovo za spodbujanje dolgoročnega stanovanjskega varčevanja, povečanje ugodnih dolgoročnih stanovanjskih kreditov ter subvencioniranje mladih družin, ki prvič rešujejo svoje stanovanjsko vprašanje.

2.3.4 Predšolska vzgoja

Vsi potrjeni programi javnih in zasebnih vrtcev oz. ponudnikov programov predšolske vzgoje so upravičeni do subvencije. Ta je tako leta 2008 kot leta 2011 v povprečju znašala 68% cene storitev (Čelebič 2012). Od januarja 1998 so občine vsakemu uporabniku teh storitev pokrivala vsaj 20% cene, kar je bila osnovna subvencija. Polno plačilo staršev je posledično znašalo 80% cene. Plačevali so ga družine, katerih dohodek na člana je presegal 110% povprečne bruto plače v Sloveniji. Dodatna subvencija je znašala 10%-70% cene, odvisno od razmerja dohodka na družinskega člana in povprečne plače ter od premoženja družine. Družine, ki so prejemale denarno socialno pomoč, so bile oproščene plačila. Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (2010), uveljavljen januarja 2012, je znižal najvišje plačilo staršev na 77% cene. Sedaj ga plačujejo družine, katerih neto dohodek na člana presega 99% povprečne neto plače v Sloveniji. Prejemniki denarne socialne pomoči niso več avtomatično oproščeni plačila, temveč le, če je njihov (neto) dohodek na družinskega člana pod 18% povprečne slovenske neto plače.

Spremembe in dopolnitve Zakona o vrtcih (1996) iz leta 2008 so pomembno zvišale javno subvencijo. Od septembra 2008 je bila predšolska vzgoja brezplačna za drugega in nadaljnjega otroka iz iste družine, če je več otrok hkrati obiskovalo vrtec. Starši so plačevali le za (naj)starejšega otroka, in sicer za en dohodkovni razred nižjo ceno. Polovično znižanje plačila za otroke, stare 3 leta in več, naj bi se postopoma uveljavilo med 1. januarjem 2010 in 1. januarjem 2014: od 1. januarja 2010 za 5-letne otroke, od 1. januarja 2013 za 4-letne otroke in od 1. januarja 2014 za 3-letne otroke. Uveljavitev tega znižanja je bila odložena z intervencijskimi zakoni zaradi ekonomske in finančne krize. Zakon o uravnoteženju javnih financ (2012) je odpravil brezplačno predšolsko vzgojo za drugega (mlajšega) otroka iz iste družine. Od junija 2012 starši plačujejo 30% plačila za svoj dohodkovni razred. Predšolska vzgoja je ostala brezplačna za nadaljnjega otroka, ki hkrati obiskuje vrtec.

Ponudba predšolske vzgoje je do leta 2008 skoraj v celoti zadovoljevala povpraševanje. V šolskem letu 2008/09 je bila vključenost 49,2% za otroke do 3 let in 84,1% za otroke, stare 3-5 let (Ložar 2009). Jeseni 2008 je bilo zabeleženo povečanje povpraševanja po mestih v vrtcih, kar je bilo posledica uveljavitve sprememb in dopolnitev Zakona o vrtcih. Poleg tega je bilo število rojstev tako leta 2008 kot leta 2009 za 10% večje kot leta 2007 (SURS). Leta 2010 je bilo v organizirano predšolsko vzgojo vključenih 10.006 otrok več kot leta 2008. V šolskem letu 2011/2012 je bilo v jasli in vrtce vključenih kar 77,6% vseh otrok ustrezne starosti (81.221 otrok): 55,7% otrok do 3 let in 92,0% starejših predšolskih otrok (Ložar 2012). Že v šolskem letu 2011/2012 je Slovenija dosegla cilj, ki si ga je Evropska unija zastavila za leto 2020 (Čelebič 2012). Zelo verjetno je, da se bo povpraševanje začelo zmanjševati septembra 2012. V vmesnem času se zmogljivosti povečujejo, saj so občine dolžne zadovoljiti povpraševanje, ki je leta 2008 presegalo razpoložljivo število mest za 3.278, leta 2009 za 5.173 in leta 2010 za 4.882 (SURS). Večina otrok, vključenih v predšolsko vzgojo, obiskuje dnevne programe (97,7% v šolskem letu 2011/2012). Narašča število otrok iz socialno ogroženih družin, ki so vključeni v predšolsko vzgojo (Čelebič 2012).

2.3.5 Storitve dolgotrajne oskrbe

Glede na to, da je ena od evropskih držav z najhitreje rastočim starejšim prebivalstvom, mora Slovenija prilagoditi zmogljivosti javnih storitev naraščajočemu povpraševanju po mestih v različnih oblikah stanovanj (prilagojenih potrebam starejših), negi starejših in drugim storitvam, s katerimi se zagotavlja podpora starejšemu prebivalstvu. Že nekaj časa nastaja zakonodaja, ki bo uredila financiranje zdravstvene in dolgotrajne oskrbe (MDDSZ 2010a). Prvič bo celovito urejen sistem dolgotrajne oskrbe za vse tiste, ki iz različnih razlogov ne morejo sami skrbeti zase in

zato potrebujejo pomoč drugih. Cilj te zakonodaje je zagotoviti večjo dostopnost storitev in ustrežna razmerja med še znosnim obsegom javnih plačil ter kakovostjo in količino storitev (Kmet Zupančič 2011: 46).

Programi in zmogljivosti na področju dolgotrajne oskrbe - zlasti za starejše in invalidne osebe - se povečujejo skozi pobudo zasebnikov (večinoma so del javne službe) in nevladnih organizacij (UMAR 2012: 60), a ne v zadostni meri. Nezadovoljena je skoraj polovica potencialnega povpraševanja po storitvah oskrbe (institucionalne ali na domu) (MDDSZ 2010a), hkrati pa se pričakuje, da se bo v Sloveniji v naslednjih desetih letih število oseb, starejših od 80 let, povečalo za približno polovico (Urad Vlade RS za informiranje 2011). Eden od zakonov, ki bo prispeval k zadovoljevanju povpraševanja, je Zakon o socialnem podjetništvu (2011). Druga dva bosta zakona, ki bosta nadgradila sistem zdravstvene oskrbe do leta 2020: Zakon o zdravstvenih storitvah in Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju.

V Nacionalnem reformnem programu 2012-2013 so zaveze glede dolgoročne oskrbe zelo splošne in se jih že več let ponavlja brez kakršnihkoli rezultatov: pripravljena bo nova zakonodaja (ta zaveza se vleče že nekaj let), okrepile se bodo skupnostne oblike socialnega varstva, razvoj socialnih storitev bo podprt z javnimi deli (VRS 2012a: 18). V predlogu Nacionalnega programa socialnega varstva za obdobje 2011-2020 se predvideva povečanje deleža uporabnikov skupnostnih oblik socialnega varstva na račun zmanjšanja uporabnikov institucionalnih oblik varstva (Urad Vlade RS za informiranje 2011), s čimer bi se ljudem omogočilo, da bi ostali v svojem življenjskem okolju.

2.3.6 Zdravstvene storitve

Julija 2011 je Vlada potrdila dokument "Nadgradnja zdravstvenega sistema do leta 2020 – Korak naprej" (Nadgradnja ... 2011), katerega cilj je doseči vzdržnost zdravstvenega sistema ob hkratnem ohranjanju in izboljšanju visoke kakovostne ravni kot tudi geografske in finančne dostopnosti zdravstvenih storitev za vso prebivalstvo. Ohranjanje univerzalnega dostopa do potrebnih in strokovno utemeljenih zdravstvenih storitev in pravic, ki izhajajo iz zdravstvenega zavarovanja, je eden od primarnih ciljev predvidene reforme sistema zdravstvenega varstva.

Državni zbor je 20. oktobra 2011 po skrajšanem postopku sprejel Zakon o spremembi in dopolnitvi Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (2011), s katerim se zagotavlja univerzalno zdravstveno zavarovanje za otroke v Sloveniji. Namreč, otroci zaposlenih oseb, za katere delodajalci niso plačevali prispevke za socialno varstvo, niso bili zdravstveno zavarovani. Ob povečanju števila takšnih primerov v zadnjih letih se je predvidevalo, da se bo to vprašanje ustrezno uredilo z novim Zakonom o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, katerega obravnava pa je bila odložena (STA 2011a).

V Zakonu o socialno varstvenih prejemkih (2010), uveljavljenem januarja 2012, sta dve pravici, neposredno vezani na status prejemnika denarne socialne pomoči: prejemnikom ni treba plačevati prispevkov za obvezno zdravstveno zavarovanje in razliko do polne cene zdravstvenih storitev (tistega dela, ki ga ne krije obvezno zdravstveno zavarovanje). To je pomembno zaradi zmanjšanja odstotka cene storitev zdravstvenega varstva, ki ga krije obvezno zdravstveno zavarovanje s 25-40% na samo 10% (UMAR 2012: 59).

Postopno zmanjševanje čakalnih dob je edini konkretni ukrep, ki ga na področju zdravstvenega varstva predvideva Nacionalni reformni program 2012-2013, toda način realizacije ni podrobneje opredeljen (zapisano je samo to, da bo uporaba informacijskih tehnologij bo standardizirala delovne procese) (VRS 2012a: 19).

3. Finančni viri

3.1 Viri na državni ravni

Rebalans državnega proračuna za leto 2011 in državni proračun za leto 2012, sprejet leta 2010, nista predvidevala nobenih zmanjšanj na področju zagotavljanja socialnih storitev v primerjavi z letom 2010. Pravzaprav sta za marsikatero storitev predvidevala povečanje števila uporabnikov (Rebalans proračuna Republike Slovenije za leto 2011, 2010; Proračun Republike Slovenije za leto 2012, 2010). Julija 2011 je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve napovedalo, da bodo v prihodnjih letih izdatki za socialno varnost - kot delež bruto domačega proizvoda (BDP) - ostali enaki, medtem pa si bodo prizadevali za zvišanje učinkovitosti projektov (Urad Vlade RS za informiranje 2011). Interventni zakoni, sprejeti v letih 2009-2011, so samo omejili ali odpravili usklajevanje socialnih transferjev, ne da bi spreminjali njihovo višino ali pogoje za upravičenost. Šele s sprejetjem Zakona o uravnoteženju javnih financ konec maja 2012 so se zmanjšali nacionalni viri za prejemke in storitve na področju aktivnega vključevanja.

Zaradi tega so izdatki za socialne prejemke v denarju in naravi v obdobju 2008-2011 naraščali. V izdatkih sektorja država za socialne prejemke so transferji družinam in otrokom leta 2008 predstavljali 10,1%, leta 2009 10,6% in leta 2010 10,5%. Transferji brezposelnim so leta 2008 predstavljali 1,7%, leta 2009 3,1% in leta 2010 3,7%. Prejemki v denarju in naravi so se leta 2009 povečali za 2,2 odstotni točki BDP (delno tudi zaradi zmanjšanja BDP v tem letu) ter za nadaljnjih 0,7 odstotnih točk BDP leta 2010. Povečanje v letu 2011 je bilo skoraj v celoti posledica zvišanja števila brezposelnih in socialno ogroženih (UMAR 2012: 45-47). Glede na negativni trend BDP v letu 2012 bi lahko tudi v tem letu narasel delež socialnih transferjev v BDP, kar bi povzročilo resne težave za javne finance. Končni izid bo odvisen od učinka varčevalnih ukrepov, vpeljanih junija 2012.

Izdatki za ukrepe aktivne politike zaposlovanja so razvidni iz tabele 1.

Javni izdatki za dolgotrajno oskrbo so leta 2009 predstavljali 0,91% BDP (UMAR 2012: 180). Javni izdatki za predšolsko vzgojo so se v tem letu zvišali za 0,56 odstotne točke BDP (UMAR 2012: 61). To je bilo posledica večjega števila izvajalcev, oddelkov in otrok. Izdatki bodo še nadalje rasli zaradi večjega števila rojstev in posledične potrebe po večjem številu mest v vrtcih.

Predvideva se, da bo Zakon o uravnoteženju javnih financ (2012) znižal izdatke iz državnega proračuna:

- za stanovanjske subvencije mladim družinam in stanovanjsko varčevanje za 3,1 milijona evrov letno v letih 2012, 2013 in 2014;
- za predšolsko vzgojo za 5,3 milijona evrov v letu 2012 in za po 21,5 milijona evrov v letih 2013 in 2014;
- za subvencioniranje šolske prehrane za 4,7 milijona evrov v letu 2012 in za po 19,0 milijonov evrov v letih 2013 in 2014;
- za denarne socialne pomoči za 3,4 milijona evrov v letu 2012, 19,5 milijona evrov v letu 2013 in 21,4 milijona evrov v letu 2014;
- za družinske prejemke za 4,3 milijona evrov v letu 2012, 44,0 milijonov evrov v letu 2013 in 44,9 milijona evrov v letu 2014;
- za študentsko prehrano za 1,3 milijona evrov letno v letih 2012, 2013 in 2014;
- za republiške štipendije za 0,5 milijona evrov v letu 2012 in za po 0,75 milijona evrov v letih 2013 in 2014 (VRS 2012b).

V rebalansu državnega proračuna za leto 2012 je 34,3 milijona evrov manj (316,19 milijona evrov) za različne oblike socialne pomoči in 13,7 milijona evrov manj za različne družinske prejemke, vključno starševska nadomestila, kot pred rebalansom (647,75 milijona evrov) (Posebni del osnutka državnega proračuna za leto 2012).

V rebalansu državnega proračuna za leto 2012 je tudi 7,35 milijona manj (149,34 milijona evrov) za programe APZ. Na primer, za svetovanje in pomoč pri iskanju zaposlitve bo na voljo 7,68 milijona evrov manj (36,54 milijonov evrov), za socialno vključevanje in socialno podjetništvo pa 5,6 milijona evrov manj (39,68 milijona evrov). Na drugi strani bo za spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja na voljo 7,2 milijona evrov več (44,24 milijona evrov). Tudi za socialno varstvo brezposelnih je namenjenih 80,33 milijona evrov več (284,4 milijona evrov) (Posebni del osnutka državnega proračuna za leto 2012).

3.2 Občinski viri

Občine, glavni ponudnik socialnih stanovanj, so utrpeli različno velika znižanja svojih prihodkov, kar ima vpliv na njihova finančna sredstva za stanovanja (javne stanovanjske sklade). Mandičeva (2010) navaja, da so se, na primer, v Mestni občini Ljubljana v obdobju 2008-2010 finančna sredstva za stanovanja zmanjšala za polovico (zaradi zmanjšanja občinskega proračuna kot posledice nižjih davčnih prihodkov in spremembe v financiranju občin iz državnega proračuna). Aprila 2012 je Mestna občina Ljubljana sporočila, da se odplačila stanovanjskih kreditov ne bodo več odštevala od družinskega dohodka pri določanju plačila staršev za vrtec. Posledično bodo takšne družine razvrščene v višje dohodkovne razrede in bodo morale plačevati več, subvencija občine pa se bo znižala (Suhadolnik 2012).

3.3 Uporaba strukturni virov EU

Evropski socialni sklad (ESS) sofinancira programe APZ v Sloveniji kot tudi nekatere programe, katerih cilj je razvoj in modernizacija Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje (ZRSZ). V letu 2011 so to bili projekti: Projektna pisarna-modernizacija ZRSZ; Kontaktni center; Spodbujanje zaposljivosti, izobraževanja in socialnega vključevanja delavcev migrantov in njihovih družin; Nacionalna koordinacijska točka za vseživljenjsko karierno orientacijo; Razvoj in promocija storitev ter pripomočkov za vseživljenjsko karierno orientacijo brezposelnih, drugih iskalcev zaposlitve in neaktivnih; Uvedba elektronskega dokumentacijskega sistema v ZRSZ; in EXPAK.AT.SI (ZRSZ 2012: 85-96).

V okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013 je Evropska komisija odobrila sofinanciranje v višini 3,2 milijona v letu 2009 in 104,7 milijona evrov v letu 2010. Od celotnega zneska v letu 2010 je bilo 30,0 milijonov evrov porabljenih za spodbujanje podjetništva in prožnosti, 34,3 milijona evrov za spodbujanje zaposljivosti iskalcev zaposlitve in neaktivnih, 23,5 milijona evrov za razvoj človeških virov in vseživljenjsko učenje, 2,1 milijona evrov za enake možnosti na trgu dela in spodbujanje socialnega vključevanja, medtem ko je bil preostanek porabljen za institucionalno in administrativno zmogljivost in tehnično pomoč (ZRSZ 2010 in 2011).

V tabeli 2 navajamo podatke iz Letnih poročil Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje (ZRSZ) o financiranju njihovih programov iz ESS.

Tabela 2: Financiranje programov in modernizacije ZRSZ iz ESS (milijoni evrov)

	Leto			
	2008	2009	2010	2011
Programi	8,0	31,7	44,8	46,3
Institucionalna reforma	-	0,1	2,0	3,4
Skupaj	8,0	31,8	46,8	49,7

Viri: ZRSZ 2009, 2010, 2011 in 2012.

V letih 2010 in 2011 - pred uveljavitvijo Zakona o socialnem podjetništvu (2011) - je bilo iz ESS financirano razmeroma veliko število pilotnih socialnih podjetij (Česen 2012).

Dva primera dobre prakse sta prikazana v poglavju 4.1. Še sedem jih najdemo v Černigoj in Koren (2011: 14-16).

4. Spremljanje in evalvacija

Ekonomski in socialni svet Republike Slovenije je za socialne partnerje formalna priložnost za aktivno vlogo pri evalvaciji strategij vključevanja. Toda učinek njihovega prizadevanja je v veliki meri odvisen od količine in kakovosti informacij, ki so jim na voljo. Zaradi tega (zlasti) sindikati in združenja delodajalcev izvajajo lastne manjše raziskave, ko so včasih enostranske, nezanesljive in omejene v svojem dosegu.

Nacionalni reformni programi in Nacionalna socialna poročila imajo precej pomembno vlogo pri spremljanju in evalvaciji strategij aktivnega vključevanja. Koristno je že to, da terjajo periodičen in sistematičen pregled izzivov, razvoja situacije in uresničevanja nalog, zastavljenih v predhodnem letu. Treba je podati razlage za zamude ali neaktivnost na določenih področjih, kar lahko pelje k boljši identifikaciji ovir in načinov za njihovo odpravljanje.

4.1 Socialni eksperimenti/inovacije

Socialne eksperimente/inovacije se izvaja/uvaja pri razvoju ukrepov aktivnega vključevanja. To še zlasti velja za področje vključevanja na trg dela, čeprav lahko imamo za eksperiment tudi nov pristop k dodeljevanju socialnih prejemkov na podlagi Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (2010).

Navajamo dva primera socialnih inovacij oz. socialnega podjetništva.

- MOZAIK - društvo za socialno vključenost izvaja alternativno strategijo socialnega vključevanja ranljivih družbenih skupin na podlagi njihovega usposabljanja in zaposlovanja v razvojno perspektivnih dejavnostih, ki so povezane z ekologijo ter naravno in kulturno dediščino Pomurske regije. Na ta način bodo izboljšali možnosti za zaposlovanje pripadnikov ranljivih družbenih skupin (še zlasti težje zaposljivih oseb in invalidov) v dejavnostih na področjih ekološkega kmetijstva, ekološke predelave hrane, tradicionalnega graditeljstva in nega krajine (Pronay 2011; MOZAIK 2011a in 2011b).
- Z namenom reintegrirati (usposobiti in zaposliti) brezdomce je Društvo za pomoč in samopomoč brezdomcev Kralji ulice leta 2010 v Ljubljani odprlo prvo posredovalnico rabljenih predmetov »Stara roba nova raba« (Kralji ulice 2011).

Donirane rabljene ali odvečne predmete prodajajo po nizkih cenah (večinoma ljudem, ki ne bi mogli kupiti novega ali dražjega blaga), denar od prodanih predmetov pa se uporabi v skladu z osnovnimi cilji ustanovitve društva: za socialno integracijo marginaliziranih skupin, razvoj humanitarne dejavnosti in ekološke cilje.

4.2 Evalvacija ukrepov aktivnega vključevanja

Makroekonomsko modeliranje se je uporabljalo za oceno učinkov načrtovanih sprememb na področju socialne politike in strukturnih reform. Kolikor vemo, se je vlada naslanjala na strokovno znanje raziskovalcev z Inštituta za ekonomska raziskovanja v Ljubljani in Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani. Ozko sodelovanje med vlado (ministrstvi) in strokovnjaki (ekonomisti) je trajalo nekaj let. Rezultati (študije) praviloma niso javno dostopni, razen če se vlada odloči, da jih bo uporabila kot argumente v dokumentih, razpravi ali/in pri obveščanju javnosti.

Tudi spremembi minimalne plače in minimalnega dohodka ter nova ureditev uveljavljanja pravic iz javnih sredstev (vse to je bilo sprejeto leta 2010) so temeljile na študijah, simulacijah in evalvacijah, ki so jih izdelali strokovnjaki z Inštituta za ekonomska raziskovanja v Ljubljani in Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, a niso bile javno dostopne. Analiza osnovnega zneska minimalnega dohodka je bila opravljena leta 2009, da bi se preverila ustreznost veljavnega zneska osem let po uvedbi minimalnega dohodka (Stropnik in dr. 2009). Ti rezultati so bili tudi podlaga za spremenjeno višino minimalne plače, ki velja od marca 2010. Kumpova (2011) je uporabila slovenski mikrosimulacijski model za evalvacijo učinkov reforme socialnih prejemkov za prejemnike.

Na žalost v Sloveniji ni bilo možno vnaprej primerno oceniti in potem spremljati porazdelitvenega in socialnega učinka reforme socialnih prejemkov, ker ni na voljo ustrezne združene baze podatkov. Najboljša dostopna baza se sestoji iz preveč starih podatkov in, kar je najbolj pomembno, ne vsebuje podatkov o prihrankih in premoženju. Od leta 2012 se namreč ta dva elementa (ob podatkih o dohodkih) resno in dosledno upošteva pri ugotavljanju upravičenosti do socialnih prejemkov iz javnih virov in njihove višine.

Zakon o urejanju trga dela (2010) je uvedel sistematično spremljanje in evalvacijo ukrepov aktivne politike trga dela. V priporočilih glede Nacionalnega reformnega programa Slovenije za leto 2011 (EK 2011: 6) Evropska komisija spodbuja evalvacijo uspešnosti Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje (še zlasti na področju poklicnega svetovanja in drugih svetovalnih storitev) z namenom izboljšati usklajevanje ponudbe (znanj in veščin) s potrebami trga dela (priporočilo št. 5). Ocena ključnih programov aktivne politike zaposlovanja je v teku.

Inštitut za ekonomska raziskovanja sodeluje v okviru 7. okvirnega programa v raziskovalnem projektu »ANCIEN (Assessing Needs of Care in European Nations)«. ²² Rezultati zaenkrat vključujejo cilje politike dolgotrajne oskrbe v Sloveniji in evalvacijo ponudbe in povpraševanja po formalni in neformalni dolgotrajni oskrbi.

²² Ocenjevanje potreb evropskih narodov po negi.

5. Priporočila

Prioritetna dejanja v smeri okrepitve povezane in celovite strategije aktivnega vključevanja

- Zakonodaja, sprejeta v zadnjih letih, je zaenkrat prispevala k višji dohodkovni varnosti brezposelnih, na pa tudi k večji prožnosti trga dela. Socialni partnerji bi morali intenzivirati pogajanja o spremembah Zakona o delovnih razmerjih, da bi se začelo odpravljati vzroke za močno segmentacijo trga dela.
- Nujno potrebno je sprejeti ustrezno zakonodajo na področju dolgotrajne oskrbe, da bi se zagotovilo prostorsko in cenovno dostopnost storitev ter finančno vzdržnost sistema v pogojih hitrega staranja prebivalstva.

Prioritetna dejanja v smeri okrepitve politik/ukrepov

- Glede na to, da razpoložljive podatkovne baze niso omogočale primerne predhodne evalvacije učinkov nove ureditve socialnih prejemkov iz javnih sredstev, uveljavljene januarja 2012, ter po uvedbi prvih resnih varčevalnih ukrepov junija 2012, je potrebna stalna in podrobna evalvacija socialnih posledic.
- Precej je treba zvišati sedaj nizko stopnjo vključenosti težje zaposljivih skupin (še zlasti starejših in nizko izobraženih oseb) v ukrepe APZ.
- Treba je posodobiti Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, da bi se izboljšali rezultati na področju zgodnjega odkrivanja ovir za zaposlovanje in zvišala učinkovitost usklajevanja ponudbe in povpraševanja na trgu dela. Evalvacija delovanja Zavoda ne bi smela trajati preveč dolgo.
- Še naprej je treba razvijati vseživljenjsko karierno orientacijo, da bi se v prihodnje zmanjšalo neskladje med ponudbo in povpraševanjem na trgu dela, saj se bo v nasprotnem potreba po drugih ukrepih APZ nadaljevala tudi v pogojih pomanjkanja delovne sile.
- Povečati je treba zmogljivosti dolgotrajne oskrbe, da bi se zadovoljilo naraščajoče povpraševanje. Razvijati je treba različne storitve upoštevaje različnost potreb.

Literatura in viri

Apohal Vučkovič, Lidija, in dr. (2010). *Socialni razgledi 2009*. Ljubljana: Inštitut za makroekonomske analize in razvoj. Dostopno na: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/socrazgledi/2009/socialni_razgledi_2009.pdf (6. 5. 2010).

Cirman, A. (2006). Kako dosegljiva so stanovanja za slovenska gospodinjstva?. V S. Mandič in A. Cirman (ur.), *Stanovanje v Sloveniji 2005*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, str. 55-70.

Čelebič, Tanja (2012). Pre-school education in Slovenia and its international comparison with the EU countries. Summary. *UMAR Working Paper Series*, Vol. XXI, Working Paper No. 4/2012. Ljubljana: Inštitut za makroekonomske analize in razvoj. Dostopno na: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/dz/2012/DZ_04-2012_Summary.pdf (1. 6. 2012).

Černigoj, Matjaž, in Matej Koren (2011). *Social enterprise sector in Slovenia*. Poročilo za projekt ISEDE-NET. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.

Česen, Tanja (2012). Družbena ekonomija in socialno podjetništvo. *Gospodarska gibanja*, št. 446. Ljubljana: EIPF.

Delić, Anuška (2010). Žrtve minimalne plače. *Delo mag*, 26. aprila 2010, str. 20-22.

Kajzer, Alenka (2011). Vpliv gospodarske krize na trg dela v Sloveniji in izzivi za politiko trga dela. *IB revija*, 4: 13-21. Ljubljana: Inštitut za makroekonomske analize in razvoj.

Kmet Zupančič, Rotija (ur.) (2011). *Poročilo o razvoju 2011*. Ljubljana: Inštitut za makroekonomske analize in razvoj, julij 2011. Dostopno na: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2011/POR_2011sn.pdf (12. 10. 2011).

Kristan, Tina (2011). Usposabljanje in (ne) zaposli. *Delo*, 13. junija 2011. Dostopno na: <http://www.delo.si/zgodbe/ozadja/usposabljanje-in-ne-zaposli.html> (16. 6. 2012).

Kržič, Sabina (2012). V šestih letih od sociale 72 tisoč evrov. *Žurnal*, 4. februarja 2012, str. 14-15. Dostopno na: <http://www.zurnal24.si/data/dailyswf/1/383.swf> (9. 5. 2012).

Kump, Nataša (2010). The Impact of the Economic and Financial Crisis on Employment Services. Rokopis.

Kump, Nataša (2011). Ocena učinkovitosti reforme socialnih transferjev v Sloveniji s statičnim mikrosimulacijskim modelom. *IB revija*, vol. XLV, 3: 45-55.

Mandič, Srna (2010). The Impact of the Economic and Financial Crisis on Social Housing. Rokopis.

Nelson, Kenneth (2011). Improving the efficiency of social protection. Synthesis Report. Peer Review: Improving the efficiency of social protection. Lizbona, 29.-30. novembra 2011. Dostopno na: <http://www.peer-review-social-inclusion.eu/peer-reviews/2011/improving-the-efficiency-of-social-protection> (23. 4. 2012).

OECD (2011). *OECD Economic Surveys: Slovenia (overview)*. OECD, februar 2011. Dostopno na: <http://www.oecd.org/dataoecd/6/35/47103634.pdf> (31. 3. 2011).

Repovž, Erika (2012). Milijonarka prosila za socialno pomoč. *Delo*, 24. maja 2012, str. 3.

Stropnik, Nada (2010): Policy overview and policy impact analysis - A case study: Slovenia. V *Child poverty and child well-being in the European Union. Volume IV: Country case studies*. Report prepared for the DG Employment, Social Affairs and Equal Opportunities (Unit E.2) of the European Commission. Budimpešta: TÁRKI. Dostopno na: http://www.tarki.hu/en/research/childpoverty/case_studies/childpoverty_slovenia.pdf (13. 6. 2012).

Stropnik, Nada (2011). Improving the efficiency of social protection. Peer Review: Improving the efficiency of social protection. Lizbona, 29.-30. novembra 2011. Dostopno na: <http://www.peer-review-social-inclusion.eu/peer-reviews/2011/improving-the-efficiency-of-social-protection> (23. 4. 2012).

Stropnik, Nada, Matej Gregorič, Mojca Gabrijelčič Blenkuš, Uroš Rozman, Brigita Bočkaj and Irena Dobrila (2009). Minimalni življenjski stroški. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.

Trbanc, Martina (2009). *Working time in the European Union: Slovenia*. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 16. novembra 2009. Dostopno na: <http://www.eurofound.europa.eu/ewco/studies/tn0803046s/si0803049q.htm> (8. 4. 2010).

UMAR (2012). *Poročilo o razvoju 2012*. Ljubljana: Inštitut za makroekonomske analize in razvoj, 22. aprila 2012. Dostopno na: http://www.umar.gov.si/publikacije/single/publikacija/zapisi/porocilo_o_razvoju_2012/1/?tx_ttnews%5Byear%5D=2012&cHash=7275183bd5 (11. 6. 2012).

Varuh človekovih pravic (2011). *Letno poročilo Varuha človekovih pravic Republike Slovenije za leto 2010*. Ljubljana: Varuh človekovih pravic. Dostopno na: http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/lp/LP10.pdf (29. 6. 2012).

Zakonski in podobni akti

EK (2011a). Recommendation for a Council recommendation on the Nacionalni reformni program 2011 of Slovenia and delivering of a Council opinion on the updated Stability Programme of Slovenia 2011-2012. Bruselj: Evropska komisija, 7. junija 2011.

MDDSZ (2010a). Predlog zakona o dolgotrajni oskrbi in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 12. marca 2010. Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/ZDOZ_DO_uvod__cleni_in_obrazlozitev_-_12.03.2010.pdf (29. 3. 2011).

Nacionalni program socialnega varstva za obdobje 2011-2020 (gradivo za javno razpravo). Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 8. julija 2011. Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/npsv_11_20_pr_080711.pdf (24. 11. 2011).

Nadgradnja zdravstvenega sistema do leta 2020 - Korak naprej (2011). Ljubljana: Vlada Republike Slovenije. Dostopno na: http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/2011/zdravstvena/NZS_2020__korak_naprej_200711.pdf (25. 11. 2011.)

Posebni del osnutka državnega proračuna za leto 2012 (2012). Dostopno na: <http://imss.dz-rs.si/imis/aada14d71bc321471674.pdf> (13. 6. 2012).

Predlog Zakona o socialnovarstveni dejavnosti (2010). Dostopno na: http://www.soczborsl.si/4Aktualno/Dokumenti/ZSVD_predlog_SZS1_javna_razprava.pdf (4. 6. 2012).

Predlog zakona o spremembah Zakona o delovnih razmerjih. Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/predpisi_v_pripravi/ (23. 4. 2010).

Predlog Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (2010). *Poročevalec Državnega zbora Republike Slovenije*, št. 55.

Proračun Republike Slovenije za leto 2012 (2010). Dostopno na: <http://www.dz-rs.si/index.php?id=101&st=a&epa=1319-V&mandate=-1&unid=PA|FCEDFB1202EC3F37C12577AF0039EB8F> (15. 10. 2010).

Rebalans proračuna Republike Slovenije za leto 2011 (2010). Dostopno na: <http://www.dz-rs.si/index.php?id=101&st=a&epa=1318-V&mandate=-1&unid=PA|66D35274F6F882FDC12577AF003954B9> (15. 10. 2010).

Sklep o višini subvencije, ki pripada mladi družini na družinskega člana za prvo reševanje stanovanjskega vprašanja (2011). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 47/2011.

Socialni sporazum za obdobje 2007-2009. *Uradni list Republike Slovenije*, št. 93/2007. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=82593> (7. 4. 2010).

Stanovanjski zakon (2003). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 69/2003, s spremembami in dopolnitvami.

VRS (2011a). *Nacionalni reformni program 2011-2012*. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, april 2011. Dostopno na: http://www.arhiv.svrez.gov.si/fileadmin/svez.gov.si/pageuploads/docs/Razvojni_dokumenti/CIST_NOV_NRP_2_18_4.pdf (18. 4. 2012).

VRS (2011b). Ljubljana: Smernice za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2012-2015. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, 8. decembra 2011. Dostopno na: http://www.ess.gov.si/_files/3286/Smernice_APZ_2012_2015.pdf (23. 4. 2012).

VRS (2012a). *Nacionalni reformni program 2012-2013*. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, 13. aprila 2012.

VRS (2012b). Ocena finančnih učinkov predloga Zakona za uravnoteženje javnih financ. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, 17. aprila 2012. Dostopno na: <http://imss.dz-rs.si/imis/4721425edbef97dddf96.pdf> (13. 6. 2012).

Zakon o delnem povračilu nadomestila plače (2009). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 42/2009.

Zakon o delnem subvencioniranju polnega delovnega časa (2009). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 5/2009 (s spremembami).

Zakon o dodatnih interventnih ukrepih za leto 2012 (2011). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 110/2011. Dostopno na: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r03/predpis_ZAKO6313.html (23. 4. 2012).

Zakon o dohodnini (2006, s spremembami in dopolnitvami). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 117/2006 (relevantne spremembe in dopolnitve v št. 10/2008, 78/2008 in 13/2010).

Zakon o določitvi minimalne plače (2006). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 114/2006 in 36/2008. Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/min_wage_act_npb_en.pdf (22. 4. 2010).

Zakon o interventnih ukrepih (2010). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 94/2010. Dostopno na: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r01/predpis_ZAKO6021.html (27. 6. 2012).

Zakon o interventnih ukrepih zaradi ekonomske krize (2009). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 98/2009. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=94845> (20. 10. 2010).

Zakon o malem delu (2011). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 10/2011.

Zakon o minimalni plači (2010). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 13/2010.

Zakon o nacionalni stanovanjski varčevalni shemi in subvencijah mladim družinam za prvo reševanje stanovanjskega vprašanja (uradno prečiščeno besedilo) (2007). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 96/2007. Dostopno na: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r01/predpis_ZAKO5251.html (29. 6. 2012).

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (2010). Dostopno na: http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/2010/Strukturne_reforme/ZPIZ-2-kores_-tretja.pdf (12. 5. 2011).

Zakon o preprečevanju dela in zaposlovanja na črno (2011). Dostopno na: <http://www.dz-rs.si/index.php?id=101&sm=k&q=prepre%C4%8Devanju+dela&mandate=-1&unid=PZ|D006201F312D6AD8C1257863002D84FC&showdoc=1> (12. 5. 2011).

Zakon o socialnem podjetništvu (2011). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 20/2011.

Zakon o socialnem varstvu (1992). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 54/1992, s spremembami in dopolnitvami.

Zakon o socialno varstvenih prejemkih (2010). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 61/2010.

Zakon o spremembah in dopolnitvah Stanovanjskega zakona (2008). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 57/2008.

Zakon o spremembi in dopolnitvi Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (2011). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 87/2011 http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r09/predpis_ZAKO6269.html (25. 11. 2011).

Zakon o uravnoveženju javnih financ (2012). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 40/2012.

Zakon o urejanju trga dela (2010). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 80/2010.

Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (2010). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 62/10. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=99290> (12. 5. 2011).

Zakon o vrtcih (1996, s spremembami in dopolnitvami). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 12/1996 (spremembe in dopolnitve v št. 44/2000, 78/2003, 72/2005 in 25/2008).

Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za brezposelnost (1991, večkrat spremenjen in dopolnjen). Uradno prečiščeno besedilo. *Uradni list Republike Slovenije*, št. 107/2006). Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/zzzpb_en.pdf (30. 4. 2010).

Spletni viri

Kralji ulice (2011). Prva posredovalnica rabljenih predmetov v Sloveniji. Ljubljana: Društvo za pomoč in samopomoč brezdomcev Kralji ulice. Dostopno na: <http://www.kraljiulice.org/kaj-delamo/stara-roba-nova-raba> (13. 10. 2011).

Križnik, Božena (2012). Poseg države na nepremičninski trg spet aktualen. *Delo*, 16. aprila 2012. Dostopno na: <http://www.delo.si/gospodarstvo/posel-in-denar/poseg-drzave-na-nepremicninski-trg-spet-aktualen.html> (11. 6. 2012).

Letna poročila o izvajanju Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013. Dostopno na: <http://www.eu-skladi.si/predpisi/letna-porocila/letna-porocila-o-izvajanju-operativnega-programa-razvoja-cloveskih-virov-za-obdobje-2007-2013> (12. 6. 2012).

Ložar, Breda (2009). Kindergartens, Slovenia, school year 2008/2009. *First Release*, 7. maja 2009. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Dostopno na: http://www.stat.si/eng/novica_prikazi.aspx?id=2327 (3. 5. 2010).

Ložar, Breda (2012). Kindergartens, Slovenia, school year 2011/12 – final data. *First Release*, 28. marca 2012. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Dostopno na: http://www.stat.si/eng/novica_prikazi.aspx?id=4578 (29. 6. 2012).

MDDSZ (2010b). Z današnjim dnem v javni razpravi predlog Zakona o malem delu. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 12. marca 2010. Dostopno na: <http://www.mddsz.gov.si/nc/si/splosno/cns/novica/article/12106/6338/> (30. 4. 2010).

MDDSZ (2010c). Izhodišče predloga Zakona o socialnovarstveni dejavnosti je hiter in učinkovit odziv na potrebe uporabnikov. *Novica*, 22. decembra 2010. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Dostopno na: <http://www.mddsz.gov.si/nc/si/splosno/cns/novica/article/12106/6540/> (29. 7. 2011).

MOZAIK (2011a). Zaključeni projekti. Murska Sobota: MOZAIK - društvo za socialno vključenost. Dostopno na: http://www.mozaik-drustvo.si/si/zaposlitveni_programi/zakljuceni_projekti (13. 10. 2011).

MOZAIK (2011b). Zaposlitveni center Korenika. Murska Sobota: MOZAIK - društvo za socialno vključenost. Dostopno na: http://www.mozaik-drustvo.si/si/zaposlitveni_programi/zaposlitveni_center_korenika (13. 10. 2011).

Planet Siol.net (2012). O ključnih težavah, ki so nastale z novo socialno zakonodajo. *Planet Siol.net*, 24. maja 2012. Dostopno na: http://www.siol.net/novice/slovenija/2012/05/predstavniki_ministrstva_za_delo_dane_s_z_direktorji_centrov_za_socialno_delo.aspx (24. 5. 2012).

Pronay, Fiona (2011). MOZAIK - Association for Social Inclusion. Dostopno na: <http://www.socialinnovationeurope.eu/node/1879> (13. 10. 2011).

Rebernik, Andreja (2012). "Enkrat izgubljene pravice se ne vrnejo kar tako". Intervju tedna z glavnim tajnikom sindikata SVIZ Branimirjem Štrukljem. Planet Siol.net, 13. aprila 2012. Dostopno na: http://www.siol.net/novice/rubrikon/siolov_intervju/2012/04/branimir_strukelj.aspx (13. 4. 2012).

STA (2011a). Zdravstveno zavarovanje za vse otroke [Health insurance for all children]. Ljubljana: Slovenska tiskovna agencija, 13. oktobra 2011. Dostopno na: http://www.siol.net/novice/zdravje/2011/10/zdravstveno_zavarovanje_za_vse_otroke.aspx (13. 10. 2011).

STA (2011b). Po padcu pokojninske reforme neprijetni ukrepi. Ljubljana: Slovenska tiskovna agencija, 6. junija 2011. Dostopno na: http://www.siol.net/gospodarstvo/2011/06/gaSTArI_pokojninski_zakon_referendum.aspx (6. 6. 2011).

STA (2011c). Z novim nacionalnim programom socialnega varstva do manj revščine. Ljubljana: Slovenska tiskovna agencija, 29. julija 2011. Dostopno na: http://www.siol.net/slovenija/novice/2011/07/z_novim_nacionalnim_programom_socialnega_varstva_do_manj_revscine.aspx (29. 7. 2011).

Suhadolnik, Gorazd (2012). Vrtec bo luksuz. Planet Siol.net, 16. aprila 2012. Dostopno na: http://www.siol.net/priloge/kolumne/gorazd_suhadolnik/2012/04/vrtec_bo_luksuz.aspx (16. 4. 2012).

SURS. SI-Stat Data Portal. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.

Urad Vlade RS za informiranje (2011). New National Programme Aimed at Improving Social Security. News, 11 July 2011. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije. Dostopno na: http://www.ukom.gov.si/en/media_room/newsletter_slovenia_news/news/article/391/2835/b04fecf133/?tx_ttnews%5Bnewsletter%5D=115 (13. 10. 2011).

VRS (2010). Government approves draft amendment to Excise Duty Act and discusses a prospective Minimum Wage Act. Press Release, 14. januarja 2010. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije. Dostopno na: http://www.vlada.si/en/news/press_releases/press_release/article/5/7269/b0e4c4e515/?tx_ttnews%5Byear%5D=2010 (19. 4. 2010).

ZRSZ (2009). Letno poročilo 2008. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. Dostopno na: http://www.ess.gov.si/_files/799/LP2008.pdf (25. 6. 2012).

ZRSZ (2010). Letno poročilo 2009. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. Dostopno na: http://www.ess.gov.si/_files/886/letno_porocilo_zrsz_%202009.pdf (25. 6. 2012).

ZRSZ (2011). Letno poročilo 2010. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. Dostopno na: http://www.ess.gov.si/_files/2938/LETNO_%20POROCILO_2010_OS_SLOVENIJA.pdf (25. 6. 2012).

ZRSZ (2012). Letno poročilo 2011. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. Dostopno na: http://www.ess.gov.si/_files/3851/LETNO_POROCILO_ZRSZ_2011.pdf (25. 6. 2012).

Priloga 1: Zbirne tabele

Tabela 1

V kolikšni meri je v vaši državi članici strategija aktivnega vključevanja povezana in celovita?												
	Celovito oblikovana politika			Povezano izvajanje			Vertikalno politično usklajevanje			Aktivno sodelovanje relevantnih akterjev		
	Da	Nekoliko	Ne	Da	Nekoliko	Ne	Da	Nekoliko	Ne	Da	Nekoliko	Ne
Za tiste, ki lahko delajo		X		X				X		X		
Za tiste, ki ne morejo delati	X			X				X		X		

Tabela 2

V kolikšni meri so bili ukrepi aktivne politike vključevanja v vaši državi članici od leta 2008 povečani, ostali približno enaki ali pa zmanjšani									
	Ustrezna denarna podpora			Vključujoči trgi dela			Dostop do kakovostnih storitev		
	Povečana	Enaka	Zmanjšana	Povečani	Enaki	Zmanjšani	Povečan	Enak	Zmanjšan
Za tiste, ki lahko delajo	X			X					Zelo groba povprečna ocena za vse storitve
Za tiste, ki ne morejo delati	X				(Ne pride v poštev)				Zelo groba povprečna ocena za vse storitve

Priloga 2: Ekvivalenčna lestvica, denarna socialna pomoč, Slovenija, od 1. januarja 2012

Utež	Status
1	Prva odrasla oseba ali samska oseba
1,28	Prva odrasla oseba ali samska oseba, ki je delovno aktivna v obsegu od 60 do 128 ur na mesec
1,56	Prva odrasla oseba ali samska oseba, ki je delovno aktivna v obsegu več kot 128 ur na mesec
0,7	Samska oseba med dopolnjenim 18. in dopolnjenim 26. letom starosti, prijavljena pri zavodu za zaposlovanje v evidenci brezposelnih oseb oziroma v evidenci iskalcev zaposlitve, ki ima prijavljeno stalno prebivališče na istem naslovu kot starši ali dejansko prebiva z njimi
0,7	Samska oseba, ki je trajno nezaposljiva ali trajno nezmožna za delo ali je starejša od 63 let (ženska) oziroma 65 let (moški), ki ima prijavljeno stalno ali začasno prebivališče na istem naslovu kot osebe, ki niso družinski člani po tem zakonu in imajo dovolj lastnih sredstev za preživljanje, oziroma dejansko prebiva z njimi
1	Prva odrasla oseba ali samska oseba, ki je v institucionalnem varstvu
0,5	Vsaka naslednja odrasla oseba
0,64	Vsaka naslednja odrasla oseba, ki je delovno aktivna v obsegu od 60 do 128 ur na mesec
0,78	Vsaka naslednja odrasla oseba, ki je delovno aktivna v obsegu več kot 128 ur na mesec
0,7	Prvi otrok, ki je najstarejši in nima statusa dijaka
0,6	Vsak naslednji otroka, ki nima statusa dijaka
0,89	Prvi otrok, ki je najstarejši in ima status dijaka
0,79	Vsak naslednji otrok, ki ima status dijaka
0,1	Povečanje za vsakega otroka v enostarševski družini, kadar je drugi od staršev umrl in otrok po njem ne dobiva prejemkov ali je drugi od staršev neznan ali kadar otrok po drugem od staršev prejemkov za preživljanje dejansko ne prejema

Vir: Zakon o socialno varstvenih prejemkih (2010), 26. člen.

Opombi:

1) Otrok je oseba, stara manj kot 18 let, ali do starosti 26 let, če se redno šola.

2) Kot delovno aktivne osebe se štejejo zaposlene osebe, osebe, ki opravljajo dejavnost, ter osebe, ki so vključene v ukrepe aktivne politike zaposlovanja in programe psihosocialne rehabilitacije, katerih cilj je zaposlitev.

